Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlхкета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 1 ОКТЯБРЬ, 1985 ШУ. ● № 118 (7153). ● Мах 3 кеп.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, НГIАССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьежай «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагIа республикерча городашта, районашта, къахьегама коллективашта юкъерча съезда хьалхарча социалистически яхьа цхьоалагIча этапа — стахановски болама 50 шу дизара хетаяьча этапа итогашка.

Тlаийцача соцам тlа белгалдаьккхад КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеш ларде а луацаш, пятилетка тlеххьарча шерен бlарчача пятилеткан заданеш толаме кхоачашъяра тlаrlертта къовсам лоаттабаь боле Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой стахановски болама ах бlаь шу дизара юбилейна керда толамаш а доахаш накъебаьхкалга.

Планагlа лаьрхlачул совгlа маьхала яьккхай 8,4 миллион сома маьха продукци. Заданел совгlа даьккхад 46 эзар тонн мехкдаьттен 47 миллион кубически метр гази, 4 миллион киловатт-сахьат электроэнерги, 59 эзар тонн бензин, дукха кхыйола продукци. Еррига республика хьаийцача къахьегама овсарле лакхъяра задани 1,3 процент тlеххоачашъяьй.

Шоай низаца гlишлон-монтажни балхаш дара план 104 процент кхоачашъяьй. Быта служба предприятеша бахача наха дукхагlа гlулакхаш даьд соахка укх хана даь хиннарел.

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофа, ВЛКСМ обкомо соцам баьб планаши социалистически декхараши кхоачашдеча эггара лакхагlа производственни хьоккамаш даьхарашта дlахора моттигаш хьожае:

Районашта юкъе:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела Цlе байракх, котъяларах дола свидетельство а луш, республикански сийлен Улга тlа яккха

ВЕДЕНСКИ РАЙОН,

продукци маьхала яккхара план 108 процент кхоачашъярах, къахьегама овсарле лакхъяра — 112 процент, продукци хьаяр дегlакхувлара — 100 процент, продукцена поставкаш яра задани — 100 процент кхоачашъярах;

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, республикански сийлен Улга тlа яккха

УРУС-МАРТАНОВСКИ РАЙОН,

продукци маьхала яккхара план 108 процент кхоачашъярах, къахьегама овсарле лакхъяра — 105 процент, продукци дегlакхувлара — 100 процент, продукцена поставкаш яра задани — 110 процент кхоачашъярах.

Производственни объединенештеи управленештеи юкъе:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела Цlе байракх а луш, республикански сийлен Улга тlа яккха:

«ПРОМАВТОМАТИКА» ЯХА IИЛМА-ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНИ

продукци маьхала яккхара план 122 процент кхоачашъярах, къахьегама овсарле лакхъяра — 101 процент, договорни поставкай план 100 процент кхоачашъярах.

«ГРОЗТРУБОПРОВОДСТРОЙ» ТРЕСТ,

ший низаца гlишлон-монтажни балхаш дара план 113 процент кхоачашъярах, къахьегама овсарле лакхъяра — 101,2 процент, гlишлон-монтажни балхашка дlададар — 10,5 процент лохдарах;

«ГРОЗНЕФТЬ» ОБЪЕДИНЕНИ,

продукци маьхала яккхара план 102 процент кхоачашъярах, къахьегама овсарле лакхъяра — 102 процент, договорни поставкай план 100 процент кхоачашъярах.

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, республикански сийлен Улга тlа яхьа:

СССР 60 ШУ ДИЗАРА ЦIЕРАГIА ЙОЛА «ОРГТЕХНИКА» ЯХА ГРОЗНЕНСКИ ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНИ,

продукци маьхала яккхара план 103 процент кхоачашъярах, къахьегама овсарле лакхъяра — 102 процент, договорни поставкай план — 100 процент кхоачашъярах.

КХОАЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен диплом а луш, республикански сийлен Улга тlа яхьа

ПРОИЗВОДСТВЕННИ ТЕКСТИЛЬНО-ГАЛАНТЕРЕЙНИ ОБЪЕДИНЕНИ.

продукци маьхала яккхара план 103 процент, къахьегама овсарле лакхъяра — 102 процент кхоачашъярах,

«АРГУНВОДПРОМ» ЯХА ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНИ,

продукци маьхала яккхара план 105 процент, къахьегама овсарле лакхъяра — 106 процент кхоачашъярах.

Производственни коллективашта юкъе:

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела Цlе байракх а луш, республикански сийлен Улга тlа яхьа:

«Октябрьнефть» яха мехкдаьттеи гази йоаха управлени,
ГрозНИИ институт,
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод,
объединенни Грозненски ТЭЦ,
дулха комбинат,
республикански радиотелевизионни центр,
«Союзспецгазремстрой» треста № 4 йола дlа-хьа лела механизированни колонна.

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, республикански сийлен Улга тlа яхьа:

«Старогрознефть» яха мехкдаьттеи гази йоаха управлени,
Старогрзненски бурув тохара балхий управлени,
Гудермесски медицински инструментий завод,
номер 3 йола маьхк ю завод,
«Чечингтелерадиобыттехника» объединени,
номер 7 йолча треста ГМУС.

КХОАЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен диплом а луш, республикански сийлен Улга тlа яхьа:

Горячеводски бурув тохара балхий управлени,
электромеханически завод,
«Нефтехимзапчасть» яха Грозненски завод,
Грозненски ремонтно-механически завод,
кондитерски фабрика,
«Межхозлес» яха объединени,
«Чечeнингушвинпо» объединене № 2 йола дlа-хьа лела механизированни колонна.

КПСС обкома бюрос, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома цхьана баьча соцам тlа белгалдаьккхад кэрагlдийннараш дика дале а промышленносте, гlишлошъеча, транспорте, бувзаме, торговлеи быта службаи предприятешка кхоачамехи таронехи бизза пайда ца ийбелга.

План кхоачашъяр хlанз а тlехьа закон а хинна дlаэттадац цхьайолча министерствашта, ведомствашта, предприятешта, организацешта. Из бахьан долаш мехкага дlа ца кхоачаш дисад, дикка дукха технически даьтташ, ацетон, фенол, мехкдаьтта аппаратура, етта кирпишк, халкъа эшаш дола цхьадола товараш. Поставкаш яра йола договорни дисциплина толхаяьй 20 предприяте. Цар потребителашта дlа ца луш ийсай 55 миллион совгlа сома маьха продукци.

Дика йоаца продукци арахецаш, кхом ца беш материальни ресурсаш йоаеш а моттигаш нийслу.

Гlишлош хьалъеча кхоачашъяьяц керттера фондаш эксплуатаце дlаяларен иштта капаложенеш караерзаярен планаш а.

Халкъа боахама эшаш дараш дизза кхоачашдац транспорта балхо а.

1985 шерен бlарччача пятилеткан заданеш кхоачашъяоз лоаттабеча къовсама тlехьарен хоадам боллаш йолен этап дlайолаенний. Цо дlадех къахьегама коллективаша, боахамий кулгалхоша, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша къаьстта чlогlа низаш оарцагlдоахилга. ОарцагIьяха еза еррига таронаш, планаши социалистически декхараши кхоачашдаръ даькъе хlаранена тlалатта бехктоккхам айбе беза. Республика берригача къахьегамхой декхар да доккхий къахьегама толамаш а доахаш КПСС XXVII съезда сийленца накъабахар

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо соцам тlаийцаб хьайбай продукци яккхаран кийчъярал районаша, колхозаша, совхозаша, фермаша, бригадаша, хьайбай боахамий болхлоша лелаяьча съезда хьалхарча социалистически яхьа цхьоалагIча этапа итогий хьакъехьа.

Тlаийцача соцам тlа белгалдаьккхад, «КПСС XXVII съезда — хьинаре къахьегама 27 декада!» яхача девизагlа гарга кхоачаш латтача парте съезда деха ма доагlара накъадахара тlехьа йоаржаяьча социалистически яхьа юкъе хьинаре дакъа а лоацаш дуккхача районаша, боахамаша, хьайбаш леладеча фермаша, бригадаш, хьайбай боахамашка хаьлхалаттараш дика толамаш даьха хилар.

Бlарчча хьаийцача республике гlолла 1985 шера 8 бетта шура кийчъяра шера план кхоачашъяьй 72 процент, тха — 84, фуаш — 70,7 процент. 1984 шера укх хана хинначаунца нийсдича дулх дохкара боарам 0,5 процент лакхбеннаб, шура — 2 процент, доахан дукхагlа хиннад, хьайбаш довлга кlезигденнад.

1985 шера 8 бетта хьайбай продукташ яхаран кийчъяран тlехьа «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагlа лелаяьча съезда хьалхарча республикански социалистически яхьа цхьоалагlча этапа итогашка а хьежа КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо котъяьннараш а лаьрхlа укх тайпара моттигаш хьожаяьй:

Районашта юкъе:

ХЬАЛХАРА МОТТИГИ

КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела Цlе байракхи свидетельство дlа а луш хьожаяьй:

НАЗРАНОВСКИ РАЙОНА,

1984 шера укх хана хинначунца нийсдича хьайбай продукташи доахани дукхагlа хулийтилга lалашдарахи дулх дохкилга 31 процент, шура — 15, фуаш — 59, тха — 10 процент совдаккхарахи;

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

«КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагlарча социалистически яхье котало яьккхар» яха Сийлен грамота а луш хьожаяьй

НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ РАЙОНА,

1984 шера укх хана хинначунца нийсдича хьайбай продукташ дукхагlа хулийтилга lалашдарахи дулх дохкилга 3 процент шура — 1, фуаш — 90, тха — 2 процент совдаккхарахи;

КХОАЛАГIА МОТТИГ

«КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагlарча социалистически яхье котало яьккхар» яха Сийлен диплом а луш, республикански Сийлен улга тlа дlа а язъеш хьожаяьй

СУНЖЕНСКИ РАЙОНА,

1984 шера укх хана хинначунца дийсдича хьайбай продукташ дукхагlа хулийтилга lалашдарахи дулх 1 процент, шура — 0,2, фуаш — 12, тха — 19 процент совдаккхарахи.

1985 шера 8 бетта эггара лакхагlа толамаш дахарахи хьайбай продукташ кийчъяра план кхоачашъярахи социалистически яхье котало яьккхараш а лаьрхlа КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота еннай

Боахамаш:

Надтеречни района «Гвардейский» совхоза,
Назрановски района «Октябра 40 шу» яхача совхоза;
Назрановски района «Назрановский» совхоза;
Шалински района «Южный» совхоза;
Грозненски района «Атагинский» совхоза;
Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза;
Сунженски района «Серноводский» совхоза;
Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза;
Шелковски района «Каргалинский» совхоза;
Веденски района Орджоникидзе цlерагlча колхоза;
Сунженски района XX партсъезда цlерагlча колхоза.

Яхье котало яьккхараш а лаьрхlа КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай

Фермаши бригадаши:

Назрановски района «Октябра 40 шу» яхача совхоза шурий комплексана;

Советски района Кирова цlерагlча колхоза № 1 йолча шурий фермана;

Наурски района Ленина цlерагlча колхоза шурий фермана;

Сунженски района XX партсъезда цlерагlча колхоза № 1 йолча шурий комплексана;

Шалински района «Московский» совхоза шурий фермана;

Веденски района Орджоникидзе цlерагlча колхоза шурий фермана;

Веденски района «Прогресс» яхача совхоза шурий фермана;

Гудермесски района «Правда» яхача совхоза шурий фермана;

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза № 1 йолча шурий фермана;

Шалински района «Курчалойский» совхоза шурий фермана;

Наурски района «Калиновский» совхоза шурий фермана;

Надтеречни района «Надтеречный» совхоза шурий фермана;

Урус-Мартановски района «Труд» яхача совхоза шурий фермана;

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза № 1 йолча хьакхарч лелаеча фермана;

Наурски района Ленина цlерагlча колхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Хамидов Э.);

Шелковской района «Червленский» колхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Джадаев С.);

Наурски района Ленина цlерагlча колхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Хадумов А.);

Наурски района «Россия» яхача колхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Исаев А.);

Наурски района Ленина цlерагlча колхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Хамзаев М.);

Наурски района «Притеречный» совхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Хачиев Э.);

Малгобекски района «Кавказ» яхача совхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Муцагов Г. К.);

Шелковской района «Шелковский» госплемзавода жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Эсмухамбетов Н. А.);

Надтеречни района «Горагорский» совхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Витригов Я. С.);

Сунженски района «Серноводский» совхоза жаlуй бригадана (вокххагlвола жаlу Гадаев У.);

Шелковской района «Каргалинский» совхоза доахан кхоабача звенона (звеньевой Исмаилов Л.);

Шелковской района «Каргалинский» совхоза хьакхарч кхоабача звенона (звеньевой Умаров З.);

Социалистически яхье котало яьккхараш а лаьрхlа КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай хьайбай боахамий хьалхалаттарий йоккхача группана.

Социалистически яхье котало яьккхарашта карагlдаьннараш белгал а даьха КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо цунца цхьана партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, колхозий, совхозий, фермай, бригадай кулгалхой теркам тlаэзаб хьайбай продукци яккхарен кийчъярен даькъе, социалистически яхь вlаштlехьйоаккхача, хьайбаш леладерашта къахьегара а вахара а эшаш дола хьалаш хьадеча долаш долча кхоачмбоацарашта.

Карарча шера 8 бетта дукха районаш соахка хиннача боарамца нийсдича дулх, шура, фуаш дахара тlехьайисай. Цо хьахьокх цхьайолча партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органаша, юртбоахама ведомстваша, колхозийи совхозийи кулгалхоша долаш долча кхоачамех эсала пайда эцаш хилар, социалистически яхь вlаштlехьйоаккхилга дlахо тоадара лерттlа теркам тlа ца бохийтилга.

Хьайбай продукци дукхагlа яккхаран кийчъяран тlехьа, 1985 шера планаши социалистически декхараши, хlаьта иштта бlарчча пятилетка а ханал хьалха кхоачашъяра тlехьа шерра социалистически яхь йоаржае еза, дика вlаштlехьдаьккха lангара даха деза хьайбаш, даха ма доагlара накъадаха деза КПСС XXVII съезда.

ХЬАЖАРА ИТОГАШ

30 сентябре Нохч-ГIалгIай филармоне зале хилар «Котало 40 шу дизара хетаьча художественни самодеятельноста смотра итогаши дlахо йодача хана самодеятельни искусство тоаеш эргаяккхара наькъахи» яха тема йола Iилма - практически конференци.

Конференци хьайийлар НГIАССР Министрий Совета Председатела заместитела Т. У. Махмудхаджиевас.

«Сийлахь - боккхача Даьймехка тlем тlа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара хетаьча республикански художественни творчески хьажара итогаши «Клубни учрежденеехи спортивни гlирсехи пайда эцилга тоадара тlадерзадаьча гlулакхий хьакъехьа КПСС ЦК 1985 шера 12 июне баьча соцамга хьежжа массови художественни самодеятельности халкъа творчествои дlахо дегlайоалаяра декхараши». яха доклад йир НГIАССР культура министра А. Г. Киндарова.

Конференце къамаьлаш дир облсофпрофа секретара М. Д. Пугоевас, ЧИГУ Iилман атеизма кафедра доцента, биологически Iилмай кандидата Е. П. Кавнацке, Ножай - Юртовски культура отдела заведующе С. Д. Даудова, Нохч - ГIалгIай ВЛКСМ обкома агитаце а пропаганда а отдела заведующе Х. М. Вугаева, НГIАССР художникий Союза правлене председатела Х. Л. Ахмедова, кхычар.

Слесарь - сборщиктий: Инжеваткин Юре, Суглобов Евгене, Швецов Витале цlераш дика йовзаш я «Союзавтоматстром» яхача объединена чуйоагlача опытно - экспериментальни завода механосборочни цехе.

Шоаш караерзаьлча профессех тlехдика кхеташ, массаза дийнахьара нормаш 30—40 процент тlеххоачаш а еш хьабоагlа уж.

Производственни гlулакхех ка йоалаш санна цу цхьан дагарча новкъостаца хьинаре дакъалоац коллектива юкъарча вахаре а.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) Ю. Инжеваткин, Е. Суглобов, В. Швецов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

13-гIа ДЕКАДА

ЛаьрхIар кхоачашду

Н. Анисимова цlерагlча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода Лиман Вильям Леонтьевич керте латтача установка технологаш ноябрь бетта чотагlа къахьегаш ба Иштта дика болх беш я Краснова Людмила Николаевнас кулгалдеча № 21—1 йолча установка коллектив а.

Овсаре къахьегаш а ара мел хеца продукци дикеи тlехдикеи мара ца хулийташ а я Пустовойтов Юрий Алексеевич керте латтача №43—3 йолча установка коллектив. Товарни продукци арахецара нийс бетта задани кхоачашъярах 24 сентябре рапорт деннад цо. Цу юхидисача деношка планал совгlа арахецаргья бlаьш тоннаш тlехдика продукци.

Деша дай бац

Цхьайтталагlча пятилетка тlеххьарча шера план ханал хьалха кхоачаш а еш, КПСС XXVII съезда сийленца накъабахара доккхий декхараш тlаийцадар Малгобекски УБР бурувдеттараша. нийс бетта баьча балхага хьежача къаьгга гуш да уж шоай деша дай ца хилар. Ер шу деладелча денз планагlа лаьрхlачул кlезигагlа техад 1800 метр гаргга бурув. Хlаьта сентябрь бетта тоха дезаш хиннача 2450 метр бурох кхоалагlа дакъа а теха баьннабац уж 27 сентябре.

Бурув тохарга дlабодаш бола мах боагlачул дукхагlа ба. Хlара стенока бетта бурув тохара коммерчески сухала задани а 80,8 процент мара кхоачашъяьяц.

Нов. М. М. МААЗОВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ МАШИНАШЪЕР» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика машинашъеча предприятешка беркате къахьегарахи, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни машинашъер» яха сийлен цIи лойла **Маазов** Магомед Маазовича — Гудермесски медицински инструменташ еча завода — аьшка пхьара-штамповщика.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный,
27 сентябрь, 1985 шу.

Нов. В. И. КОБЕЛЕВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республике машинашъеча предприятешка дуккхача шерашка хьаьнала болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Сийлен грамота лойла **Кобелев** Вячеслав Ивановича — Гудермесски медицински инструменташ еча завода слесара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный,
27 сентябрь, 1985 шу.

Регинальни конференци

Л. Н. Толстой цlерагlча Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета актови зале ший болх дlаболабир «Археологии краеведении — вуза а школана а» яха тема йолча шоллагlча регинальни Iилман - практически конференце.

«Кадраш профессиональни кийчъеча, кхетам а образовани а луча лоархlаме декхараш» яха доклад йир КПСС Нохч - ГIалгIай обкома Iилман а дешара заведеней отдела заведующе П. Н. Громова.

Конференце докладаш йийцар Iилманхоша М. П. Павлова, Т. С. Магомадовас, Т. Х. Муталиева, хьехархочо Ф. Б. Рахимкуловас.

Конференци ший болх дlахо хьош я.

Из хетаьй цlи хезача археолога а кавказоведа а Е. И. Крупнова экспедице балхаш дlадоладалара 50 шу дизара.

К. МУРАТОВ.

● Идеологически балха бIухоех

АГИТАТОРАШ—КХАЙ ТIА

КIнна кхацнара хьажкIаш кхеьча майдашка яьнна Грозненски района «Загорский» совхоза комбайнаш. Газеташка, «молнешка», тайп-тайпарча нах вIашагIкхийтача моттигашка кIезига бийцабац кIи-марс чуэцача хана балха тIа доккхий хIамаш карагIдувларах белгалбаьнна механизатораш. Мехка политически вахарах шоаш дувцаш уж хоаста ца беш Iац боахама агитатораши политинформатораши. Иштта, яхьа идеологически Iалашо яра партномо боаржабаьча балха юкъе хадданза доккха дакъа лоацаш хьабоагIа совхоза идеологически балха бIухой. Царех шоайех а дIайха дош аьлча бакъахьа хургда, къаьстта цу даькъе дика найоалачарех.

ХIанз укх деношка а механизатораашта юкъе боккха болх бу цар агитатораша М. Цимхаевас, Б. Хождевдиевас, чуэцаш латташ хьажкIаш, оахаш лаьтта, еш культиваци йолча кхашка каст-каста уха а ухаш.

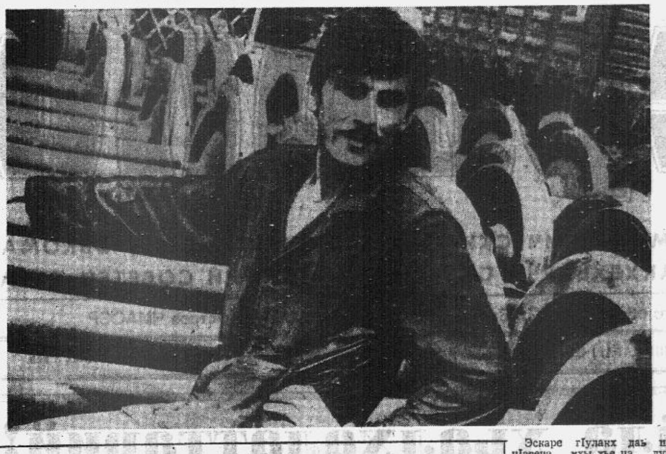
ТIеххьарча хана къаьстта теркам тIаухийт агитатораша интенсивни технологех ялат дIадера. ХIанз укх сахьате кердача технологех пайда нийсбу йоккха йоацача майдаш тIа эксперимента хьисаie. Амма перспективе, цунах хургья, КПСС ЦК ма лерххIара, ялатий культураш кхеяра хьалхале лелаю метод. Агитатораша гIо ду лаьтта леладерашта эшаш дола литература харжа, газетнии журнальнии вырезкаш е, дувц вай республика хьалашка интенсивни методах ялат дIадер мел пайданегIа, да, мехка а дунен халкъашта юкъерча а вахарах дола тIеххьара кердадараш, дIаккхетабу нах партен правительстваи хьалхашка увттадеча декхарех, беседаш ю, газеташ тIарен журналаш тIарен статьяш еш, ладувгIаращца уж ювц.

ЧIоагIа раьза а болаш ладувгI бохлоша районни библиотека филиала заведующе Б. Хождевдиевас деча къамаьлага, иштта раьза хиле тIаэц цар юрта ДК директора З. Салтаева чакхдоахаш дола гIулакхаш. Къаьстта белгалбаккха безам ба са агитатор йолча кхерамзлен техника инженера М. Цимхаевай болх. Из цIена дог долаш саг я. Парткома член йолча М. Цимхаевас дика кхоачашду моллагIа шийна тIадилла общественни гIулакх, дилла го йиш я из совхозе а юрта а болх эггара сихбеннача моттиге. Цудухьа чIоагIа ладувгI наха цо яхачунга, из лоархI.

Кхай тIарча стане механизатораща къамаьлаш де а царна санъердам бе а ена яр района культура цIен агитпоезд. Цунца вар совхоза балхахоша чIоагIа сий деш вола тIема ветеран, КПСС член Саламов Абусупьян. Цо къамаьл дир ялат леладерашта советски наьха патриотизмах, Сийлахь боккха Даймехка тIом лаьттача шерашка ший новкъосташта карагIдийннача турпала гIулакхех лаьца. Къона болхлой, специалисташ тIахьийхар цар шоай граждански декхараш дизза кхоачашдара.

Йоккха опыт Iоаю совхоза идеологически бIухоша, лакхъю шоай пропагандистски балха говзал, моллагIча хьалашка нахаца чIоагIагIа бувзам оттабе Iомалу.

А. КУМИЕВ.

Эскаре гIулакх даь ше цIавеча кхы хье ца луш Грозненски вагонни депо балха вода Джаватханов Руми.

Ха дIайодар. Къонача болхлочо ди тIехьа дукхагIа ховш караерзайора ше хержача профессе къайленаш.

ХIанз лакха балха говзал хиларах моллагIа гIулакх хьакхаштен тешшамеи кхоачашдеш вола зIамига саг, чархий цеха ремонтни бригада кулгалхо ва.

Из керте латтача бригада цхьа ди дIадахийтац сменни норма тIехкхоачаш ца еш. Цудухьа вагонни депо яьржача социалистически яхье хьалхле лелаеш хьайоагIа цун бригада.

ЦIена ший гIулакх кхоачашдеш хьавсагIа Джаватханов, тахан халкъа депутатий Грозненски городской Совета депутат а, вагонни депо ВЛКСМ комитета секретара заместитель а ва.

СУРТА ТIА: Р. Джаватханов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

«НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ КОНСТРУКТОР», «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ТЕХНОЛОГ» ЯХА СИЙЛАХЬА ЦIЕРАШ ОТТАЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума **соцам бу:**

1. «Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президи- «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни технолог» яха сийлахьа цIераш оттас.

2. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни конструктор», «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни технолог» яхача сийлахьча цIерий положени чIоагIъе.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1985 шера 25 сентябрь

«НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ КОНСТРУКТОР», «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ТЕХНОЛОГ» ЯХАЧА СИЙЛАХЬЧА ЦIЕРАХ ЙОЛА

ПОЛОЖЕНИ

1. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни конструктор», «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни технолог» яха сийлахьа цIераш Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо лу конструкторски технологически организацей, Iилма-тохкамеи проектнии учрежденей, производственнии Iилма-производственнии объединенейи предприятейн болхлошта шоай технико-экономически хьокхамашка диллача дунен тIа эггара лакхагIча боарамга кхоачаш йола гертара керда тIехэффективни техникеи технологии кийчъечеи юкъехьочеи тIехдаьнна доккха дакъа лацарах.

2. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни конструктор», «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни технолог» яха сийлахьа цIераш лу конструкторски технологически организацеш, Iилма-тохкама учрежденеш, производственнии Iилма-производственнии объединенеши предприятеши шоай доалахьа йолаш йолча министерствашеи ведомствашеи хьачубаларах.

3. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни конструктор», «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни технолог» яха сийлахьа цIераш енна болча наха Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума грамота а оттаьча образецага хьежжа йола «Республикана хьалхашка дика хIамаш карагIдувларах» яха наьха тIа йоаллаю знак а лу.

4. «Республикана хьалхашка дика хIамаш карагIдувларах» яха наьха тIа йоаллаю знак наьха аьтта оагIорахьа йоаллаю, хIаьта уж сийлахьа цIераш а СССР орденаш а цу наьха хуле, царна лакхе йоаллаю.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

● Болхлочун уйлаш

ТХОГАХЬА А ХЬАХЬАЖА

ХьалхагIа кулгашца деш хиннача дукхача балхашта механизаци а еш, къаьнача хьайбай помещенешта реконструкци йир тха колхоза шин фермана. Со болх беш йолчох шурий комплекс оал хIанз. Чухьа парикмахера, быта болхлошта, лорашта кийчъяь кабинеташ, буфет, столови а йолаш, хьайбаш леладерий цIа хьалдаьд. Дика кийчъяьй цIе уголок а. Цу чу — кIаьда мебель, магнитофон, телевизор, библиотека, салоIача хана наха эша кхы мел дар.

Масала, реконструкци ечa хана божа бетта аппараташ, хий меладу автоматаш оттайир. Уж ерригa хIамаш болх беш яц. ХьалхагIа а санна, кулгашца детт доахан, хий а хьатIаккхахьа дезаш да.

Хьайбаш леладерий цIа даьча хана коллектива культурно-бытовой хьалий йоакхо йора юххьанца. Цхьабакъда, тIеххьарча хана геттара мелбалийтаб из болх. Парикмахер Болотова Надежда-м хIанз а каст-каста хул тхо долча. ХIаьта лорашта, ателье закройщикашта, юрта клуба болхлошта тханцига боагIа никъ бицбенна дукха ха я. Кино хьокхараш а наггахьа мара гучабалац. Телевизорага хьежа а йиш хилац, хIана аьлча, цIе уголок дукхагIйолча хана къайла хул. Наггахьа мара хьайийлла хилац буфета наIараш а.

Комплексана юххе хьайбаш леладерий йоккха йоаца поселок я. Дукха бераш долаш дезалаш бах цига. Коа-карта эшача гIулакхашта хий комплекса коара ведаращца кхахьа дезаш ба нах. ХIаьта из поселкана хьатIадоаладе дукха хала дацар колхоза кулгалхошта. Уж, тахан-кхоана хий хьатIадоаладергда, яхаш, тхо ле а деш Iеш ба.

Поселка юххе хьалдаьд яслешта лаьрхIа цIа. Цхьабакъда, цу чу бераш чудига йиш хургйола ха каstта хьатIакхоаче тамаш я. ХIана аьлча, чухьнахьа а арахьа а де дезаш дукха балхаш да. Уж чанхдахара сихо яц колхоза правлене.

Дукха гIалаташ нийсдолийт производствае а. Ший хаинахьа лоаттадац хьайбашта доакъар. Масала, комбикорм. Цкъа еча аьттув баьннараша дIа а ийце, тIехьабисараш шозлагIа из хьатIаярга хьежаш балагIа безаш хул. Цхьан хана доахан ца кхабар бахьан долаш дукха хилац цар лу шура а.

Тхона хьагуча суртах болх тахан-кхоана тоалой, аз лакхе дийца кхоачамбоацараш сиха дIадоахе тамаш я. Масала, тIеххьарча хана тха комплексе хувцавеннав 12 заведующи, 10 зоотехник! Бакъда, эргадоалаш хIама дац.

Цхьан хIаманна тIакхача гIерташ да аз лакхе мел дувцар: болх дика бе, шура дукхагIа якхха, доаханга лерттIа хьажа, яхаш кулгалхоша денна хьалхадахарах хайра пайда хьабергбац, нагахьа санна балха боахкача наха эшар фуд ца ховш а из теркалде безам боацаш а уж хуле. Ферме салоIа цIа хьадарах, тайп-тайпара кабинеташ хиларах далац гIулакх, боккхий хьакимаш е комисси йоагIача хана мара уж хьа ца елле...

Фермера кIаьдбенна чубаьхка кхалнах комплексе а ухаш хий кхахьа дезаш хилар цхьаккха дош а дий? Массехк турба Iо а йилла тхо дахача хьатIадоаладе мегаций из? Из гIулакх тхона де дукха хIана хет колхоза правленена?

ХIаравар шийца дагавала мара везац: болх лерттIа хьабара мел эшар деле, хьона атто хургьяр де гIерташ, фу эш хьежаш кулгалхой беле — къа а дикагIа хьега дог догдоагIа, хьай сий а дукхагIа де безам хул. Деррига дIадаьлча, из ше дар деча кулгалхой моральни бокъо ма хулий нахагара доагIар цIенхашттагIа хьадеха, боагIачох бехк баккха, балхах къехкачарна эхь хетийта!

Колхоза правленеген парткомаген кIеззига мукъагIа тхогахьа а хьахьажа, ала безам бар, тха.

А. АМРИЕВА,
Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхоза шоллагIча шурий комплекса доярка.

СВЕКЛАШ ХЬУВКЪАЯЬЙ

Шалински района «Шалинский» совхоза кхашка хIара дийнахьа кхо бIаь совгIа саг хул шекара свеклаш чуэцаш. Хьаэхкараш машинаш тIа автопогрузчикашца йотташ Медаев Оалхазари, Идрисов Оалхазари ва. Балха норма тIеххкхоачаш ца еш ди дIадахийтац царех хIаранe. Цхьабакъда, цкъаза болх а боацаш бус, кхай тIара шекар доаккхача заводе свеклаш дIакххахьара автомашинаш ца тоъаш.

—Шалински АТХ-ара итт яйтай тхона уж, — йоах совхоза керттерча агронома Алимсултанов Iусмана. — Цхьабакъда, тхоай яраш а оарцагIъяьхачул тIехьагIа уж кхоачам болаш яц. Сиха болх бу шекара свеклаш хьвохнаш боахнача наха. План 215 центнер йолаш, хIара гектара тIара 250—260 центнер йоал. ЛерттIа болх бара кIезигагIа яле кхы а итт машина езаргья. Иззал уж цхьаннахьара яха гIерташ лел хIанз тха боахама кулгалхой.

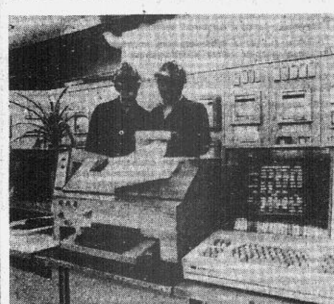
Укх шера Даьхенна ткъо эзар тонн шекара свеклаш дIаяла социалистически декхар тIаийцад боахама коллективо, план ялхайтта эзар тонн йолаш.

Из культура цу боахаме укх шера иштта дика хьувкъаяр тамаш е езаш хIама дац. Шекара свеклаш кхеяра йоккха опыт Iоаяь, хIаьта хIара шера гектара тIара 400 центнер а дукхагIа а уж чуэцаш кIезига звенош яц цу совхозе, хIаьта къаьстта белгалъяха еза республике цIи хезача кхаш леладераша: Энгласова Совхунта, Исаева Хьавас, Мичураева Зулайс, Бачалова Мелижас кулгалдераш.

Цар новкъосталца Даьхенна шекара свеклаш дIаялара цхьайтталагIча пятилетка план дих шера кхоачашйир совхозо.

ХIанзарчоа шекара свеклаш эггара дукхагIа Энгласова Совхунтеи цуи новкъостийн я. ХIара гектара тIара 400 центнер совгIа йоал. Из хьокхам кхы а лакхагIа ба цу звенорча гектарникий Цацаева Зайнапа, Чикаева Зарай, Садуева Кемсий. Цар доал даьча кхай хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 500 центнер шекара свеклаш йоал.

С. АИСХАНОВ,
СССР журналистий Союза член.

ЛЕНИНГРАДСКИ ОБЛАСТЬ. «Интенсификация-90» яха территориально-отраслеви программа чакхйоаккхача ондда дакъа лоац «Киришинефтеоргсинтез» яхача производственни объединене коллективо. Йоккха опыт Iоаяьй технологически процессашта интенсификаци, болх беш йолча установкашта реконструкци яра, ремонт е ца езаш цар болх беш йоаккха ха йIаьхъяра чотах продукци дукхагIа арахецараи цун дикал тоаяраи. Масала, хIанзарча ЭВМ-ий новкъосталца плана боарамагIа чакхйоахаш я процессий автоматизаци, технологена еш йола управлени. Управлени еш йола машинаш юкъейоалаяьй дукхагIйолча крупнотоннажни установкашка. Юххьанца мехкдаьтта чакхдоахача АТ № 2 яхача духхьал цхьан установке ЭВМ оттаярах шера хула пайда 350 эзар сома ба.

СУРТА ТIА: юххьанца мехкдаьтта чакхдоахача АТ № 2 яхача оперативни установке ва вокхагIвола оператор Алексей Пальчонoки (аьттехьа) оператор Александр Антонови.

О ПОРОХОВНИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ВАХАРЦА ГIА БАХА

Тахан Нохч - ГIалгIайче болх беш я 3 профессиональни театр, филармони, халхара ансамбль «Вайнах», краеведени музей, изобразительни искусствай музей, 320 культура цIан, клуби, 479 библиотека, музыкальни а культурно-просветительни а училище, 39 музыкальни а художественни а школа, 3900 творчески болхло чувоагIа цу учрежденешта.

Цул совгIа, вай республике я йоазонхой, художникий, архитекторий союзаш. Профсоюза итташ культура дворецаш, цIенош да. Боккха низ ба из.

Республикерча культуреи искусстваи учрежденеша доккхал де мегаргдолаш даь дика гIуланхаш кIезигадац. 1982 шера вай Даьхен столице — Москве толаме чакхдаьлар Нохч - ГIалгIайчен литературеи искусстваи денош. Профессиональни коллективашца цхьана цига дакъа лоацаш бар Ножай-Юртовски, Назрановски, Советски, кхыча районашкара самодеятельни артисташ.

Творчески, говзал лакха йолаш соахка Москве чакхъяьлар Х. Нурадилова цIерагIча театра гастролаш. Театро оттаяь «Ленинниана» яха спектакль РСФСР пачхьалкхен преми енна белгалъяккхар.

1985 шера январь бетта Таганроге хиннача чеховски пьесай фестивале лауреат а хинна цIаера театра ГIалгIай труппа. Цо укхаза хьекхар «Юбилей» яха спектакль.

Толаме чакхъяьлар укх аьхки Ростов-на-Дону, Шахте, Каменске хинна эрсий театра гастролаш а.

Творчески хьинар айденна дукха къахьегаш хилар профессиональни а любительски а коллективаш Котало яьккха 40 шу дузаш накъабахара кийчлуча хана.

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома бюрос, Министрий Совето, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома баь соцам кхоачаш а беш, профессиональни а самодеятельни а коллективаш шоаш беча балхах творчески отчеташ яьй къахьегама коллективашка, организацешка, учрежденешка, дешара заведенешка. Чакхдаьхад культура а къахьегама а денош, кагирхой а политически а иллей фестивалеши конкурсаши. Самодеятельни художникий, фотолюбителий, прикладной а декоративни а искусства мастерий выставкаш хиннай. Нохч-ГIалгIайчен самодеятельни художникай 20 гаргга болх бахьийта хиннаб Москве хиннача Ерригроссийски выставке.

Республика культурни вахаре йоккха событи хилар Коталон хетаяь чакхъяьккхача къахьегамхой художественни кхолламга хьажарах. Цига дакъа лоацаш хилар 4500 коллектив, 70 эзар саг чу а воагIаш.

Хьажараша айбир халкъа кхоллама низ, дукха болхлой, колхозхой, гIулакхера нах, студенташ, школьникаш юкъе а увзаш, керда коллективаш хьайир, хьалха хиннараш чIоагIъйир. Хьажараш долча хана духхьал юрташкарча районашка 98 керда коллектив хьайир. Царна юкъе я Малгобекски УБР, Серноводски юртбоахама техникума, Назрановски района ГПТУ-27 хоровой коллективаш, «Чечингшвейбыта» объединене, «Красный молот» завода ДК, Наьсар-Кертера халхара ансамблаш.

Хьажара дика кийчъенна яр Ножай - Юртовски, Урус-Мартановски, Сунженски, Малгобекски, Шелковской районий коллективаш. Лакха яр цар говзал, сценически культура, хьокхача программашка тайп - тайпара жанраш яр.

Къаьстта хоза хеташ хьежар нах Сунженски, Малгобекски, Шелковской районий хоровой, Назрановски, Советски районий халхара, Ножай - Юртовски, Грозненски районий струнни а вокальни а коллективаша хьекхача программашка.

Халахете а, шоай тaронашка хьежжа кийчъенна яцар Ачхой - Мартановски, Надтеречни, Веденски районий коллективаш

ХIанз, хьажар чакхдаьнначул тIехьагIа, цхьайола выводаш е йиш я. Республикерча дукхача культурно-просветительни учрежденеша бизза пайда эцац йолча материальни базах. Масала, дика хьал долаш да Малгобекски городской культура цIа. Кхыметтел профессиональни коллектива а болх бара мел эшар да укхаза. ХIаьта а, цох пайда эцаш, бе беззача тайпара болх белга вIаштIехьа даьккхадац укхаза.

Иштта дика материальни база йолаш я цу района Долакоара, Сунженски района Арштера, Надтеречни района Бени-Юртара, Назрановски района Наьсар-Кертера клубни учрежденеш. Цхьабакъда, эсала пайда эц цар шоай таронех.

Культуреи искусстваи учрежденей болх дика хилар дувзаденна да кадраш професионально а идейни а кийчъяь хиларца. Тахнарча дийнахьа, халахете а, клубни болхлошта юкъе кIезига бац инициатива а йоацаш, талмастта болх беш бола нах. Цу гIулакха эггара хьалха бехке я райгорисполкомий культура отделаш, культура министерство. Ма хулла сихагIа мукъабалийта беза болх бе безам боацараш, практически новкъостал де деза болх безаш а бовзаш болча наха.

Клубни учрежденеш кадраща Iалашъелга атта гIулакх дац. Царех ахаш совгIа бараш цу гIулакха эша образовани йоацаш ба. Дукха нах балхара дIабувл — тахан болх бечарна юкъе 40 процент 5 шерал кIезигагIа стаж йолаш ба.

Из проблема ма хулла сихагIа къоастаяр духьа дикагIбола выпускникаш культпросветучилище, музыкальни училище хьежабе беза. Болх тоабара новкъостал де йиш йолаш ба боахама кулгалхой, дикагIвола цхьа-цхьа саг деша а хьожавеш, дийша а баьнна уж цIабаьхкача эшаш дола жилищни а бытовой а хьалаш царна вIаштIехьа а доахаш. Клубни болхлой цу тайпара йоакхо еш моттигаш кIезига я тахан республике.

Къахьегамхошта культурни гIулакх делга овлангаа денз тоадара культбелхлой алхха энтузиазм хилар тоъам боацилга кхетадеш да. Укхаза эш материальни база. Дукхача клубай материальни хьалаш тахан дика дац. Масала, Малгобекски районе йолча 19 стационарни клубех 3 мара яц тоъам болаш эшачунга Iалашъяь. ТIеххьарча 10 шера цхьа клубни здани хьалъяьяц укхаза. Цхьабакъда, совхозашка хьалъяьй йоккха чабинеташ, заседане залаш йола конторааш.

Тахан 40 клуби 78 библиотекеи бахача наьха цIеношка я. КIезига пайда боал цар беча балхах. Духхьал цхьан Назрановски района 8 юрт цхьаккха а клубни помещени йолаш яц. Дика хьалаш долаш яц Советски, Веденски, Ачхой - Мартановски районашкара культпросветучрежденеш а.

Клубни учрежденехи спортивни сооруженехи дикагIа пайда эцилга дIадехаш бола КПСС ЦК соцам кхоачаш а беш, юрта боахама Министерства «Чечингушплодоовощхоз» объединене лерхI цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи массехк клубни учреждени хьалъе. Из дика гIулакх да, цхьабакъда, хьалхашка латта проблема къоастаяра тоъам болаш дац из а. Бакъахьа, хургдар аьнна хет республика Госплано кулгал а деш, социально - культурни комплексаш хьалъяра перспективни план оттайча.

ХIаьта культура министерства болхлоша де мел дезар дергда районашкарча библиотечни учрежденешта новкъостал дара, вIаштIехьдоаккхарга республикански творчески организацешца, союзашца цар айхха бувзам хулга. Творчески союзаша каст-каста отчеташ теларгья къахьегама коллективашта хьалхашка, юрташкарча самодеятельни коллективашта новкъостал деш хургба профессиональни болхлой, дIайовзийтаргья советски музыкальни культура, изобразительни искусства, литература дикагIйола образецаш.

А. КИНДАРОВ,
НГIАССР культура министр.

Советски демократи

СОВЕТАШИ ПРОФСОЮЗАШИ: ГIУЛАКХАШ ЦХЬАНА МИШТА ЛЕЛАДУ ЦАР

«Тхо, тоннель йоаккхаш вIашин духьала болха нах санна да: юкъара гIулакх да оаха дер, амма хIаране ше-ший оагIорахьа, ший средствашца ду из», — йоах паччахьалкхен Iаьдала моттигашкарча органий профсоюзашцарча бувзамех дувцаш халкъа депутатий Витебски областной Совета исполкома председатела КУЛАКОВ Владимира.

— Тхона, моттигашкарча Iаьдала органий викалашта, — дIахо дувц цо, — профсоюзашцарча доттагIало гIо ду социальни дегIаахара паччахьалкхен планаш кхоачашъеш дизза теркалде бахача наьха цу е вокх группана эшараш, уж кхачагIертараш, кхыметтал дуккха тайп-тайпара проблемаш толаме къестае. Царех цаI я юрташка бахача наьха чубахача моттигий хьалех яр.

Ши шу хьалха исполкома заседане тха депутаташа профсоюзий органий викалашца цхьана тIаийцар юрташка наха чубаха моттигаш хьалъяра керда программа. Дагалаьцар ишта дар: финансироване духь-духьача таронех пайда а ийбеш — духхьала паччахьалкхено еча ассигнованеех, колхозийн совхозийн, хIаьта иштта агропромышленни комплексаца ювзаеннача министерствай средстваех — юртий сурт хувца, цига традиционни юрташкара кагий цIенош а ца деш, хIанзарча ханара коттеджаш хьал а еш.

Моттигерча гIишлошъеча организацей балха планировать де ший бокъо хиларагIа областной Совето Iалашъяьй юрташка хьалъю гIишлош эшаш болча болхлой низаца. Юрта боахама балхахой профсоюзо дакъа а лоацаш, оаха херсжай ноттеджашта уллув бешамаш, ший доалахьарча гIонна болча боахама йола коара гIишлош хилийта лаьрхIа йола наха чубаха деча цIеной оптимальни проект.

Программа кхоачашъяра гемпаш кхоачам болаш сиха я хIанз укх сахьате. Духхьала 1984 шера хьалдаьд, царна аьттув болча хьалех кредитах колхозхошта дIаденнад (кхетадеш да, цу тайпара цIенош шоай хилча баккъахьахетарашта). Кхы а дукхагIча наха лургда цIена цIенош укх шера.

— ХIаьта а тхона Iоттараш еш бар колхозхой, — йоах Кулаков Владимира. — ГIулакх миштад аьлча, кампане хьалхарча этапе оаха берригa низ а средстваш а дIаахийтар наха чубаха моттигаш хьалъяра, кIезига теркам гIаухийтар наха эшача кхыдараште, къоаттадаь аьлча цар берашка аьхкий салоIийгилга вIаштIехьадаккхара. Хьае езар массехк керда пионерски лагерь. Хьалха дIа-хинна средстваш хьоьге а дIа-юха хьожаяь хилара гIа, цу гIулакха шоай источникашкара финансировани е йолаелар профсоюзаш. ХIанз областа ерригача районашка йолаш я дешархоша салоIаш йола лагераш, ХIанз боккхийбараш сихбенна кхашкара балхаш деш боахкача хана, бераш укхаза хул, хьожаш опытни воспителаш а болаш. Бераш, царна гIулакхаш деш йола персонал лелаяра йола расходаш а иштта профсоюзий кассера ю.

Духхьала областа моттигерча Советашка да аьнна хеталуш долча гIулакхашта юкъе профсоюзаша инициативо дакъа лоацаш дола масалаш из цаI хинна Iац. Витебске бахархой, ард вай, дукха ха йоацаш теркалде баьлар, города общественни транспорт холуш динагIа болх бе ялар. Автобусаши трамвайши расписанех лел— минута тIехьа а ца юсаш, хIаьта уж лелара график йовза йиш я уж сецачарча электронни таблога гIолла. Из хIама дара гIо даьд профсоюзаша. Городской Совето хьаллаьцача цар предложенех, транспортнии ремонтнии предприятей коллективаш йолаелар транспорта лелама управлени яра йола автоматизированни система хьае.

Эффективно гIо ду профсоюзаша города вахара кхыдола лоархIаме дешаш къестадара: унахцIено лораяра, торговле, бытовой гIулакхаш дара сеть дегIайоалаяра. КIезига моттигаш яц цунца дувзаденна профсоюзаша поликлиникаш, берий бешамаш, торговни центраш хьалъяра духь-духьача предприятей средствашта кооперации елга вIаштIехьа даьккха. Амма эггара айхагIа контакт лелаю оаха вIаши, шеко яц, производства дегIааха, кхераме а унахцIеношна зенна а доаца къахьегама хьалаш хьадарца дувзаденнача дешай даькъе. Цхьаккха решени тIаэцац укхаза профсоюзаца дага ца бовлаш.

— ХIаьта фу хеташ я Советашца цхьана леладеча гIулакхах профсоюзаш шоаш? — хаьттар аз профсоюзий областной организаце председателага Рогонов Леонидага.

Цу хаттара жоп далале вигар со цо шийца Витебски станкостроительни завода болхахошта йола физкультурно-унахцIено тоаяра комплекс хьаеллача. Комплекса чуйоагIа физиотерапе, грязелечебница деррига тайпаш хии кIал еча массажа ваннаш а йолаш йола профилактически поликлиника. Укхаза я спорта зал, бильярдни, шахматийи шашкайи клуб.

— Ер я хьона «Советашеи профсоюзашеи цхьана леладеча гIулакхий» темах йола йизза комментари аьлар сога цул тIехьагIа Рогонов Леонида — Оаха областа плановии боахамеи органашца цхьана гIулакхаш леладар бахьан долаш хьа ма хиннайий компелск а. Областной Совета исполкома унахцIено лораяра отдело хьахержар тхона опыт йола специалисташ, гIо дир оборудовани эца.

— Йолаш йий шун областной а города а Советашца цхьана леладеча гIулакхий проблема?

— Де лерхIашдар тха а цар а цаI хилар бахьан долаш, принципиальни конфликташ хилац. хIара денна балхаш деш къовсамаш, шеко йоацаш, кхыметтал ирадараш хуле а. Масала, цу е вокх проектах хьалхагIа кхоачашъе езар малагIа я яхача деша. Амма уж дилла къестаду оаха коллегиально а гIулакха пайданагIа долча тайпара а. Тха партнерстве дац цхьа оагIув шоллагIчунна караболаши цунах тийшаболаши хIама.

Вячеслав ХОДОСОВСКИЙ.
(АПН).

Вай лоалахой болча

ДОТТАГӀЛЕН ЦӀА

Орджоникидзе Ленина майдан тӀа хьаднйллад ДоттагӀлен цӀа. Къахьегамхошта идейно-политически, интернациональни, патриотически кхетам балара новкъостал дергда цо. Бокхха пайда лургба цо хьалкхувш йоагӀача тӀехьенна.

Ховш ма хиллара, республике бахаш ба 60 къаман викалаш. ДоттагӀлен цӀено новкъостал дергда тайп-тайпарча къамех бола нах кхотабе, социализма толамаш дӀагойта, ленински къамий политика наха дикагӀа дӀайовзийта. ВӀашагӀтеха материалаш накъаяргья кхетам балара балха; революционни, тӀема, къахьегама традицеш дӀайовзийта.

Советий Ӏаьдал даьннача хана денз Къулбаседа-ХӀирий республике бахача къахьегамхошта новкъостал деш хьадаькхад деррига советски къамаш. Из доттагӀали вошали дӀачӀоагӀденнад кортамукъали иразн бахьан долаш лоаттабеча къовсаме.

Эггара хьалха ДоттагӀлен цӀагӀа чубаьнараш хьежар «Халкъаш-вежарий», «Къахьегамца йоккхийргья вай Даьхе» яхача хоза кийчъяьча стендашка. Цхьан къаьсттача цӀагӀа къамий доттагӀала хетадаьча книжкай выставка яр.

«Социалистическая Осетия»

◆

ЛОАЛАХОИ ГАСТРОЛАШ

Советски Союза Турпалхочун Нурадилов Ханпаший цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен драматически театра артисташ касткаста боагӀа Дагестане хьоашалгӀа. Бокъонца бола новкъостий санна тӀаэц уж укхаза. Хасавюртовски районе бахача къахьегамхошта дика дагайоагӀа «Марнана», «Лоралелахь, безам», «Вокхха хьаким», «Бож-Ӏаьла», яха цар спектаклаш.

ХӀанз юха баьхкабар лоалахарча республикера хьаший — артисташ Хасавюрте. Цар гойтар «Чарлея даьци», яха комеди. Оттаяьр — МХАТа режиссер — стажер Э. Г. Шмидт. Художник В. Сновинг. Мукъамаш — Э. Шерипова.

Бокъонца йолча говзалла довзайир шоай ролаш Хаджиева Неляс, Омаев Дагуна, Джамалаев Амрана, Марисултанов Алика.

Цар оттаяьр къоначча наьха безамах йола спектакль яр.

Хасавюрте хинна гастролаш боккхача толамца чакхъяьлар.

«Дагестанская правда»

◆

БОКЪОНЦА БОЛА ТОЛАМ

Режиссер — постановщик Р. Гаспарянци оператор М. Немысскийи бовзаш ба цар оттадаьча «Карабаира лерагӀа», «Къаьнача шайха гӀоз», «Чегемски Ӏаьдалах яь локъамаш» яхача кинокартинех. Цар хьакхеллад А. Кешоковх, Р. Гамзатовх, М. Кажлаевх дола документальни фильмаш.

Дукха ха йоацаш Центральни телевидене тойтар цар оттадаь керда «Сентябре хинна лоа» яха художественни фильм. Из даькхад Къулбаседа-ХӀирий телестуде. Лирически поэтически сурт дуллача цу фильме керттера турпалхо ва дукха дайна. Ӏилман къайленаш тохкаш дукха болх баь историк. ХӀанз юхавенав из ше ваьча, къона волаш ваьхача, безама чам байзача моттиге. Даьри данза дисари дагадоа цунна. ДӀадахар юхадоагӀаргдоацилга кхеташ ва из.

«Заира» яхача шиӀ дувцар тӀара хьайшай фильма сюжет сценариста Ф. Искандера.

Фильме хулаш мел дар Кавказе Черсий-Балкхарой республике — Нальчике, «Нарт» яхача гостинице, салоӀача парке, Шалушка яхача юрта, Эльбруса босенашка хул.

«Кабардино - Балкарская правда».

● Политдешара системе керда дешара шу дӀадолалуш

«Малгобекнефть» НГДУ барттайнача коллективе дика вовзаш ва управлене начальника заместитель Албогачиев БӀаче Белан. Массане сий деш, лоархӀаш саг ва из. Ше укхаза къахьегача дуккхача шерашка пропагандист а волаш дукха кхетама-политически болх баьб Белана.

Шийи лекцешка, ладувгӀарашца еча семинарски занятешка, нахаца дагавувлаш еча беседашка дукха дувц цо советски вахара хьисапа совленех, партеи правительстван лоархӀамеча решеней чулоацамах, уж кхоачашъяра де дезарех дувц мехкдаьттахоща, хьалхашка латта доккхий декхараш кхоачашдара, сийленца КПСС XXVII съезда накъаьбахара тӀахьех уж.

ХӀаьта къаьстта Б. Албогачиева дика хетар да кагирхоща ший хула къамаьлаш.

СУРТА ТӀА: занятешта кийчо еш ва пропагандист Б. Албогачиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬАЛХХЕ КИЙЧО ЯЬ

Тахан политически просвещене ерригача звеньяшка дӀайолалу хьалхара занятн. Из массанахьа чакхйоаккх «Еррига таронаши кхоачамаши — 1985 шера плани социалистически декхараши толаме кхоачашдар, КПСС XXVII съезда сийленца накъадахар духьа» яхача темах.

Партийни, комсомольски, экономически, массови формай дешара итогаш яра, кердача шера яь кийчо, де дезараш белгалдахара чӀоагӀа аьттув болаш хӀама да пропагандиста ди дезделга. Из, вайна ховш ма хиллара, чакхдоаккх политдешара керда шу ломма дӀадолалу, яхаш хьатӀаоттача шоатта дийнахьа. Цу гӀулакха 28 сентябре Назранерча СГПТУ-14 вӀашагӀкхийттабар районера беррига хӀана бац аьнна пропагандисташ. Цар болх даькъала бувцаш, дӀахорча хана уж шоай балха тӀа камаьхал йоалаш хилар лови дег тӀара ловца баькхар парте Назрановски райкома секретара Л. Б. Амерхановас.

Соахкарча дешара шера тӀеххьара занятеш чакхъяьннача хана денз тахан хьатӀаэттачоа лаьрхӀа школаш, семинарски группаш вӀашагӀйохкаш, пропагандистски кадраш чӀоагӀъеш а цар кийчо лакхъеш а хиннай района партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш. Керттера терко тӀаэзар, хӀара къахьегама коллектива, дешара заведене, культура учреждене балха специфика теркал а еш, йоагӀа курс белгальякхкара, ладувгӀарий партийность, дешара боарам, безам ларде а лувцаш, школаш вӀашагӀйохкара. Карарча шера партийни дошара юкъеэзав 881 саг. Уж беррнгаш КПСС членаши кандидаташи ба. Цар дешаргда марксизма - ленинизма лардий, Ӏилман коммунизма, къонача коммунистий школашка. Экономически дешаро чулаьцав 2555 саг, шоашца 574 комсомолец а волаш, массови школашка дешаш ва 911 ладувгӀар. Цига дешар вӀаштӀехьдоаккхаш ва 190 пропагандист.

Цар Ӏомадергда марксизма-ленинизма классикий балхаш, парте чурчеи арахьарчеи политика дешаш, экономика интенсивни наькъагӀа дегӀайоалаяра парте хьаоттадаь декхараш, иштта кхыдола партийни вахара, идеологически балха дешаш.

Къаьстта теркам тӀаахийтаб пропагандисташ шоай балха тӀа проблемни методах, ладувгӀарашка хьикар хьоадеча формаех шерагӀа пайда ийбеш хилийтара. Кердача шера дукхагӀа ергья гучахьара занятеш, хьинарегӀа болх байтаргба методически советашка, базови организацешка. ХӀаьта цу даькъе пайдане опыт Ӏоаяь идеологически балха бӀухой тха кӀезига а бац.

ДӀадахача шера «Электроинструмент» заводе общественни хьисапе лаьрхӀа вӀашагӀъеллай партпроса кабинет. Цар методсовета председатель вола Местоев Махьмадгире Хьасан йӀовхал телача участкера къахьегамхой коммунистически школе вӀашагӀтеха занятеш еш хилар. Болхлошта теоре дешаща айхха дувзаш дӀадовзийтар хьалхашка латта декхараш, Ӏи, йӀовхал яц, яхаш дукха лоткъамаш ухаргдоацаш болх вӀаштӀехьбаккха безилга. Цар коллектив хозрасчетагӀа болх бе йоаккхилга Ӏалашдир пропагандиста. Нах бехктокхам айбаь шоай декхар кхоачашде баьлар, Ӏана замалахьа шоайех бехк ца боаккхийташ чакхбаьлар уж. Цох лаьца укхаза нов. Местоева даьча къамаьлага безаме ладийгӀар пропагандисташа. Иштта, пайдане къамаьлаш дир цига пропагандисташа районо инспектора Г. Ревинас, трикотажни фабрика болхлочо Т. Нальгиевас, кхычар.

Бухсоцаш района толашагӀболча пропагандисташта парте обкома, райкома сийлен грамоташ елар.

И. ВЫШЕГУРОВ,
парте Назрановски райкома политпросвещене кабинета заведующи.

ПХЕ ШЕРАШИ ПЯТИЛЕТКА

План 8450 тонн йолаш 9000 тонн баьцадаараш паччахьалкхенга дохнар — иштта да Грозненски района «Заря» яхача совхоза къахьегамхоша укх шера шоашта хьалхашка оттадаь декхараш. Цхьайтта бригада я хӀанз боахама кхашкара хьувкъам чуэцаш. Цар паччахьалкхенна дӀаденнад 5000 тонн гаргга баьцадаараш.

Уж ца дойташ чуэцара лоаттабеча къовсаме хьалхалаттача бригадех дувцаш эггара хьалха Эдильханов Зяудина цӀи йоаккх совхоза партбюро секретара Хасанов Ибрахьама. Из нийса а да. Ше цу боахаме бригадирал ла болх беча 6 шера даим а план тӀеххкхоачашъеш хьавенав из. ЦхьайтталагӀча пятилетка план шин шереи ах шереи кхоачашъяьй коммуниста Эдильханова бригада. ХӀаьта, шийтталагӀа пятилетка укх шера кхоачашъю цо.

— Укх шера тха бригадо лелаеш я 60 гектар помидораши 8 гектар нарсаши. Нарсий план 128 тонн яр тхона, сентябрь хьатӀаотташ оаха дӀаеннай 260 тонн. Кхы а 20 тонн дӀалургья уж, — йоах Зяудина. — Хетаргахьа, помидорий план 150 процент кхоачашъергья. Укх шера планал совгӀа оаха дӀа мел лургдола баьцадаараш кхойтталагӀча, пятилетка чотагӀа хургда тха, — тӀатох цо.

Мишта вӀаштӀехьдоал цу бригада иштта боккха толам баккха? «Заря» совхозе эггара йоккхагӀчарех я Эдильханова кулгалду номер ворхӀ йола бригада. Кховзткъа гаргга саг ва цига болх бещ (баьцадаараш чуэцача хана уж кхы а дукхагӀа хул). Царех хӀаранеца хоза дувца, царна эшар фуд ха, цар хьашташ кхоачащде, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара уж оарцагӀбаха ховш вола кулгалхо, организатор, хьехамча ва Эдильханов. Йоккха я лаьтта леладара цун балха опыт. Ткъаь пхийтта шу даьннад юрта боахаме цо болх бу, царех баьцадаараш леладеча — ялхайтта шу. Ший опыт, говзал камаьрша дӀалу цо бригада членашта. КхоалагӀа шу да цун бригадо коллективни подрядагӀа къахьега. Бригаде болх беш я цхьайтта сагах латта совет. Цу совете гӀолла кулгалду дерригача балхашта.

Эдильханова дика кхетаду агротехнически мероприятеш нийса чакхъяьхача, техниках бизза а нийса э пайда ийцача мара бригадо толам боаккхаргбоацилга. Цудухьа ший доалахьарча хий деттача машинех, МТЗ-80 яхача марках йолча шин тракторах, царна тӀехьа тосача техниках бизза пайда эц.

— Болх иштта оаха ца боре 68 гектар хулача лаьттан тӀера боккха хьувкъам чуийбе тха вӀаштӀехь а даргдацар, — йоах Зяудина. — Духхьал культиваци ворхӀазза-бархӀазза яккха еза, тӀаккха баьцадаарашта молхаш етта еза хӀара пхи ди массаза доал, хий дехка деза.

Лаьттанцара къахьегам дукха безаш нах ба Эдильханова бригадера бараш. Царна юкъе а белгалбаьннаб бригада ветеранаш, кагирхой хьехамчаш бола Хь. Умарова, А. Умарова, П. Кагерманова, М. Арсаева, З. Бахаева, М. Эдильханова кхыбараш. Барттайна, къахьегама дисциплина лакха йолаш бехктокхам кхетабеш къахьегаш коллектив я из. ХӀаьта, цо болх дикагӀа бергболаш дола хьалаш хилийтара деррига а ду бригадира Эдильханова.

ХӀанз баьцадаараш чуэцача хана дика салаӀара кхоалеяьй. Делкъийна салоӀача хана лакха пандар ба, тоха фата я. ХӀаьта бригадерча хӀара болхлочоа 200 килограмм кӀа, боагабе кӀора, шоай доахан кхаба доакъар лу совхозо.

К. ЮСУПОВ.

МИШТА КХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ

ЦХЬОАГӀО ЙОЛАШ БА

Эггара дукхагӀа помидораши горошеки а йолаш 700 гектара тӀа тайп-тайпара баьцадаараш хьалкхедаьд Ачхой - Мартановски района «Урожайный» совхоза кхаш леладераша.

ЦхьайтталагӀча пятилетка цхьа шу дӀадахийтадац цар паччахьалкхенга уж дохкара план дикка тӀеххкхоачаш ца еш. Толаме къахьег укх шера а. Иштта, 25 сентябрь хьатӀаотташ дӀаденнад 7600 тонн баьцадаараш, шера планагӀа дохка доагӀараш 10900 тонн долаш.

— ХӀанзчул тӀехьагӀа 1600 тонн помидораш, 2000 тонн кхачан свеклаш, 150 тонн ябакхаш дӀайохьийтаргья оаха консервни заводашкен «Горплодоовощторга» тикашкеи, — йоах совхоза директора Гиреев Султана. — 11350 тонн хургда укх шера дӀаденна баьцадаараш. ТӀаккха цхьайтталагӀча пятилетка планал совгӀа декхараш 3367 тонн а хул.

Мишта баьккхаб совхоза къахьегамхоша из толам? Цхьайтта бригадера болхлой ба коллективни подрядагӀа кхашка къахьегаш. Агронома Садулаева Валентинас кулгал а деш, деррига балхаш лерттӀа чакхдаьхар. Къаьстта белгалбаьннаб догӀан хьисапе кхашта хий дийтта Махъядиев Аюп, Сосланбеков Ӏаддалрашид, Хайдаров Шехади, Абдурахманов Садвокас.

Баьцадаараш хьатӀадаьлча гӀоне уж чуэца доладаллалца опрыскивателашца молхаш етташ шин сменагӀа болх баьб вокхагӀволча агронома Гезуев Адлана кулгалдеш хиннача механизатораша. Царна юкъе къаьстта белгалбаьннаб къахьегама Щеча Байракха орден лелаеш вола Демильханов Махьмад, Магомадов Ахьъяд, Газбиев Ӏийса, йоккха балха опыт йола Махадиев Ахдан, Эскаров Ахьмад, кхыбараш.

— Ша теха бецаре укх шера цхьа эзар тонн баьцадаараш дукхагӀа дохка тароний йолаш яр тха бригадаш, — йоах директора. Цо хьаэца хӀама ца юташ хӀалакйир Лайшаев ШаӀранеи Газалиев Хасмохьмаден кулгалдеча бригадай 71 гектара тӀара помидораши нарсаши.

...Бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я КПСС члена Джамбеков Мазе кулгалду № 1 яр. 48 гектар хулача кхай тӀа помидораш, нарсаш, кабачкаш хьалкхеьй цун болхлоша. Шера планагӀа хӀара гектара тӀара даха деза баьцадаараш 180 центнер долаш, цар хӀанзле даьхад 230 центнер. Специалисташа яхачох, из цифра дӀакхоачаргья 280 — 300 центнерага. 20 сентябрь хьатӀакхоачаш бригадо кхоачашъяьй шера план. Болхлошта юкъе къаьстта белгалбаьннаб из совхоз Ӏойиллача гӀонс хьаьнала къахьегаш йола Сосланбекова Эсет, КПСС член Чалаева Зарган, Маашева Эсет, кхыбараш.

Дика болх бу Дадаев Махьмада кулгалдеча № 6 йолча бригадерча болхлоша а. Шера планагӀа йохка йоагӀараш 840 тонн йолаш цар хӀанзле дӀаеннай 950 тонн помидораш. Бригадира дош деннад 1200 тонн йохка.

Масал хьахьокхаш къахьег бригадерча дуккхача болхлоша. Къаьстта дика болх бу дӀадахача шера «Знак Почета» яха орден еннача Марзаева Табарикас, звеньевой йолча Джамбекова Райпата, Марзаева Белитас, Коврнукаева Раисас, кхыбараша. Цхьа ди дӀадахийтац царех хӀаране юкъера лаьрхӀача балха норма 180—200 процент кхоачаш ца еш.

— Тхоашта карагӀдаьнначох кхоачам а хинна сатийна Ӏоховша дага дац тхо, — йоах С. Гиреева. — Интенсивни технологех культураш хьал а кхееш, астраханскн методах ма могга пайда эца хьожаргда тхо. Цо таро хулийт халача балхашта механизаци а еш, лоаццача юкъа хьувкъам чуийца баккха. ТӀаккха тха низ дӀакхоачаргба шера 15 эзар тонн баьцадаараш паччахьалкхенга дохка.

С. АУШЕВ.

СУРТА ТӀА: звеньевой Джамбекова Райпат.

И. ПЛИЕВА сурт.

Доазол дехьара

ДУНЕ ЦХЬАН КӀИРАГӀА

ХАЛКЪАШТА ДАГАДОАХКАРАШЦА НИЙСЛУШ Я

Дунен общественностеи дунен халкъашта юкъерча къамий сообществаи теркам тӀаберзабаь ба ООН Генеральни Ассамблея юбилейни, 40-ча сессе ювцийта оттаяьча СССР-а машар безара кердача инициативашта. Ядерни тӀом ца хилийтара, космически аренна милитаризаци ца яйтара, Лаьттан тӀа машар лоаттабара тӀахьожаяь я уж. Советски делегаце предложени оттаяьй моллагӀа тайпа а дуккха нах хӀалакбеш йола средстваш ехкара хьакъехьа, Ӏоаяь запасаш кӀезнгъяра а цӀенъяь дӀаяхара а хьакъехьа, герзашцара низаши моллагӀдар санна дола герзи кӀезигдара хьакъехьа барт бе вай аьнна. Актуальни йолаш юс дунен халкъашта юкъера чӀоагӀгӀа тӀахьожам а лоаттабеш массанахьа а диза а герз дӀадаккхара хьакъехьара советски предложени а.

Советски Союзо ший арахьара политика лелаю машар чӀоагӀбе хьашт долаш ше хиларга хьежжа. Герзаш Ӏоаделга соцадара йоагӀаш цо дӀайолаьча инициативай диапазон шера я. Из ядерни тохкамаш а шийна чудоагӀаш дола, ядерни дакъа а да химически герз а да, моллагӀдар санна дола герз а герзашцарча низий дукхал а да.

Хьалха а санна, Советски Союзо хьадда хьаллоац тайп-тайпарча районашка ядерни йоаца зонаш хьаяра, химически герзах мукъайола зонаш, машара зонаш хьаяра идея.

Вай мехко керда йоккха инициатива дӀакхайкаьй — предложени оттаяьй Генеральни Ассамблеи укх сессе ден повесткана юкъе «Космоса милитаризаци ца яра хьалашка цун аренаш машара гӀулакха караерзаеча дунен халкъашта юкъе цхьана гӀулакхаш леладара хьакъехьара» дош дувца, аьнна. «Седкъашкарча тӀемий» зуламеча планашта духьала СССР-о дунен халкъашта юкъерча сообществана хьалхашка оттаяьй «седкъашкарча машара» концепци.

Советски Союзо дӀахайтад итташи бӀаьнии нах боабеш йола регионални конфликташ дӀаяхара ше хьадда тӀехьа йолга. СССР дика уйла йолаш хилар дӀахьокхаш хӀама хилар Гаргарча Малхбоалереи Центральни Америкереи, Африка къулбехьареи Къулба - Малхбоалереи, Кипререи Корейски ахгӀайрен тӀа хьал тоадара тӀехьа ца а тетташ гӀо де, Афганистанаи Никарагуанеи духьала беш бола «хьоабанза бола тӀом» соцабе, аьнна вай мехко дунен халкъашта юкъера сообщество тӀахьехар. ООН членаш долча дуккха дукхагӀча мехкашта хетачох цу регионашкара конфликтни хьалаш дӀадаьхача машара гӀулакхаи дунен халкъашта юкъе цхьана гӀулакхаш леладараи новкъостал хургдар.

Советски предложенеш нийса а лаьрхӀай дерригача дунен тӀа чӀоагӀгӀа багаяха ювцаш а я. Уж могаеш ООН Генеральни секретара Перес де Куэльяра белгалдаькхад «СССР-а цӀаьккха а дӀакхайкаяьй машар безара лоархӀаме инициативаш», аьнна. ГДР кхыча мехкашцарча гӀулакхий министра О. Фишера ма аллара, керда советски инициативаш, эггара хьалха космически аренех машара гӀулакха пайда эцарен моллагӀа тайпа ядерни лелхамаш дергдац, аьнна ший цхьан оагӀорахьара мораторий кхайкаяреи хьакъехьара яраш чӀоагӀа актуальни а халкъашта дагадоахкарашца нийслуш а я.

НАЬХА ЧОТАГӀА

ТӀеххьарча деношка Малхбузен дунен халкъашта юкъерча валютни биржана дуккха хьовзамаш хиннад. Из бахьан долаш партнерийи дегӀайоагӀача паччахьалкхенийи чотагӀа шоай мехка тӀаэтта финансови халонаш дӀаяха гӀертача США правительствас сихха кхоачашде деза гӀулакхаш белгалдаьд. Нью-Йорке КӀайча цӀено сихха гулъяьй капиталистически дунен «йоккхача пятерка» — США, Англе, Франце, ФРГ, Японе — финансай министрийи центральни банкай управляющейи конференци. Цо тӀанийцай деррига низаш оарцагӀ а даьха американски доллара курс лохъе гӀертара йола решени. Из деча хана Вашингтоно чакхдаккха лаьрхӀар да экспортни рынкашка американски продукце конкурентоспособность лакхъелген цу цхьан ханна Малхбузен Европеи Гаьнарча Малхбоалеи торгови соперникий позици мелъелгеи. ХӀаьта, боккъалдар аьлча ньюйоркски вӀашагӀкхетар хинначул тӀехьагӀа американски валюта курс 5—6 процент лохъеннай. Изза мисел лохъенна яц из тӀеххьарча 12 шера цӀаккха а. Цунах лоархӀам боллаш гӀойле хургья долларa паритет тӀехъьнна лакхъялар цӀенхаштта ӀатӀкъаш хиннача американски компанешта. Цу цхьан ханна США федеральни резервни система йохка йолаеннай малхбузенгермански маркаши японски иенаши.

Цу тайпарча способагӀа США-с лерхӀ керттерча даькъе производительни йоаца тӀема расходаш бахьан долаш укх шера 210 миллиард долларга кхоачаргйола федеральни бюджета Ӏалаьмате йоккха дефицит кӀезигъе. Цу гӀулакха деш да президента Рейгана нью-йорски конференци хинначул тӀехьагӀа дӀакхайкадаь торговле даькъера лаьрхӀа гӀулакхаш а. Уж тӀадерзадаь да американски продукцена ма могга шерагӀа доазол арахьара рынкаш хьаеллара. Цу гӀулакха лаьрхӀа да фирмашта-экспортерашта гӀо дара лаьрхӀа фонд хьаелга, хӀаьта иштта, КӀайча цӀенна хетачох «нийса йоаца» торгови практика лелаечарна духьала бекхам бара бӀарча программа а.

Цу тайпара гӀулакхаш дунен кепайоазоно, массане а цхьатарра лаьрхӀад, Рейгана администраце политика бахьан долаш хьахинна дола финансови зе Малхбузен партнерашка дӀадаккхийтара Рейгана администраце тӀалоаттабу эсала хьулабаь бола Ӏоткъам ба. Цул совгӀа, «Гардиан» яхача английски газето белгал доаккхаш ма хиллара, КӀайча цӀен гӀулакхаш «арахьара декхараш из ца хилча а дӀатакха йиш йоацаш йолча дегӀайоагӀача паччахьалкхенашта катастрофически тӀехьале йолаш хила мег».

Американски экономика гӀулакхаш дика да ала гӀерташ деррига низаш оарцагӀдаьха вашингтонски пропаганда хьувзе а рейгановски «команда» доккхий хӀамаш карагӀдаьннад аьнна общественность тешае гӀерте а тӀеххьарча событеша цӀаьккха а хьагучаяьхар цӀенхашттара США финансово-экономически проблемаш. БелгалдаккхагӀа доагӀа, дукха ха йоацаш обществанa фу хет хьожаш хаттараш даьча хана дуккха дукхагӀболча американцаша мехка экономика тоаялара перспективай хьакъехьа диканга догдоахаш шоаш боацилга хьагайта хилар.

ПЕНДЖАБ МАШАРА ТӀЕХЬА Я

«Туннель чакхйоаллачара сердал» — иштта аьннад наблюдателаша Пенджаб яхача индийски штате моттигерча законодательни собранеи республика парламентеи хиннача хоржамех. Пенджабе тӀеххьарча массехк шера сатийна хинцаяц, хьалхьувш ца соцаш экстремисташ — Индех дӀа а къоастаяь Пенджабски территоре тӀа «Халистан паччахьалкхе» оалаш яр вӀашагӀйоллара тӀехьа бараша леладу гӀулакхаш бахьан долаш. Президента доал деш хинна из штат хьал тоадареи кризиса кӀалхара довлареи наьнъ тӀарча цӀенхаштта тохнамех чакхъяьннай.

ХьалххагӀе даьча тохкамаша хьахьокхачох дукха дукхагӀа дола законодательни собране харжара депутатски мандаташи парламентски мандаташи Акали Дал яхача сикхски партега кхаьчад. Цунна техьа я мехка доал деш йола Индийски къаман конгресс (И). Цхьайолча округашка дикка дукха моттигаш кхаьчай Инде Коммунистически партеи Инде Компартеи (марксистски) оттабаьча кандидаташка. Цхьабакъда кхыметтел моттигаш дӀа-юха нийсъярах а ца хулаш хоржамий керттера итог, уж хоржамаш дарах шийх лархӀа йоагӀа. ГӀулакха юкъамоттиг хӀанз кандидаташ тайп-тайпара хиларах латтац укхаза. Царех дуккха дукхагӀбараш Пенджабера хьал тоадара хьакъехьарча Инде премьер-министра Раджив Гандеи Акали Дал яхача парте лидера, дукха ха йоаццаш террористий топах веннача Х. С. Лонговалеи кӀал кулгаш яздаьча соглашене позицеш тӀа латтац ба. Бокъонца вӀашдухьала къувсаш йола оагӀонаш хинна лаьттар хоржамашта юкъе дакъалоацаш мел хинараши уж хоржамаш дохаде, штате законодательни собрани а халкъо хьаллоацаш йола правительство а хьаяра духьале еш хинараши. Экстремисташ хоржамий кампани йолча хана моллагӀъяр санна йолча методагӀа шантаж лелаеш а голосовнена бойкот с раьза воаца хӀара вар вуврга яхаш бахача наха кхерам тӀатувсаш а хиннаб. Штата тайп-тайпарча районашка, хӀаьта иштта мехка столице а общественни моттигашка бомбаш лелхийтай. Дуккхача кандидаташта довнац а даьд.

Бандитий га доахаш бола доазол арахьара бараш — цар кулгашца Инде низ мелбе безам болаш дола США цхьадола низаши пакистански спецслужбаши — кхы а хьинарегӀа Пенджабе ахийта болабеннаб Пакестана территоре тӀарча дуккхача лагерашка лаьрххӀа кийчбаь бола нах боабераши диверсанташи. Цул совгӀа Исламабада, «Индиан экспресс» яхача газето беча хоамах, хоржамаш хилалехьа массехк ди хьалха цӀенхаштта провокаци яьй — ший бӀу дӀатӀаэзаб Пенджаба районерча Инде доазонна. Цу цхьан ханна каст-каста пакистански оагӀонгахьара индийски территорепа топаш чуетта а йолаьй.

Инде правительство юхаяьннаяц чуреи арахьареи Ӏоткъам хинца бале а, Пенджабе порядоки сатийнеи хилийтара гӀулакхашца, кандидаташ чӀоагӀагӀа лорабарца жоп деннад цо. Премьер-министр Раджив Ганди штате гӀолла ваха а лийннав. Цо тӀахьийхаб цига баха нах цхьоагӀон республика территориальни бӀарчали лораеш хила, кхаж тоссача шерра дакъа лаца а тӀахьийхаб цо уж.

ХӀаьта пенджабцаша хьаллаьцаб из тӀахьехам. 62 процент совгӀа бола харжархой — Индена кхоачам боллаш йоккха цифра я из — 25 сентябре хоржамий урнаш йолча баьхкаб. «Иллюстрейтед уикли оф Индиа» яхача журнало хоржамаш хьатӀакхачалехьа дукха ха йоацаш хьалхагӀа яздаьд: «Пенджаба духхьал моллагӀдараш санна хоржамаш дац уж. Из референдум я укх хаттара йола — машар хургба е хургбац». Индийски кепайоазоно цхьатарра белгалдоаккхаш ма хиллара, халкъо цхьан дешаца жоп деннад цу хаттара. «Хилба» — машар, «дӀадаха» — сепаратистий гӀулакхаш.

В. МАТЯШ,
В. ЧУКСЕЕВ,
А. ВИНОГРАДОВ.
(ТАСС).

ЧССР. «Тха хьинаре къахьегам — хургйолча Чехословаке Коммунистически парте XVII съезда» — из лозунг хьалха а даьккха болх беш я тахан город Литвиновера Чехословацко - советски доттагӀала цӀерагӀча химически комбината коллектив. СССР-о техически новкъостал а деш хьалъяьча цу йоккхача промышленни объекто чакхдоах «Дружба» яхача трубопровода чу гӀолла хьауха мехкдаьтта.

СУРТА ТӀА: предприяте дикагӀболча производственникех цаӀ Вацлав Пражак.

ЧТК—ТАСС сурт.

Саги Iалами

ХОЗНЕ ЛОРАЕ

Iалам лораделга тоадара вай мехка йоакхо ю дукхача паччахьалкхен а общественни а организацеша. Цар балха формаш тайп-тайпара я: заповедникаш, заказникаш (ханна а массазара а яраш), заповедно-чарахьий боахамаш, кхыдараш. Укх тIеххьарча хана тIа-тIа дукхагIа хулаш латт Iалама (къаман) паркаш, гонахье лораелга а къахьегамхошта культурно-эстетически кхетам лугIа а вIашин дика тарду цар.

ЦУ ЛОАРХIАМЕЧА гIулакха юстара латтац Нохч-ГIалгIайчен паччахьалкхен а общественни а организацеш. Цу дешай даим йоакхо ю парте областной комитето а республика Министрий Совето а. Кхыметтел 1933 шера НГIАССР СНК соцам тIаййца хиннаб Грознена гонахьа 2,8 эзар гектар йола заповедник хьаяра хьакъехьа. Укх тIеххьарча шерашка, пайдане дола оакхарий а оалхазараш а лорадар, дебадар духьа, нахага салоIийтилга дикагIча тайпара вIаштIехьдаккхар духьа ший соцамаца республика Министрий Совето вIашагIъеххай чIоагIа лораеш йола 300 эзар гектар дIалоаца заказникаш, столицана гонахьа хьаьй кулг тоха йиш йоаца баьццара зона, Iалам лорадара тIадерзадаь кхыдола хIамаш ду.

Цхьабакъда, къаьстта дика хIама хилар 1971 шера Сунженски а Назрановски а районий къулбехьен лоамий даькъа тIа республикански (РСФСР) лоархIам бола паччахьалкхен комплексни заказник вIашагIйоллар.

Комплексни хIана оал цу заказниках? Нагахьа санна Iалама заказникаш цхьан тайпара оакхарий е баьцовгIаш лорае а ебае а хьаеш яле, вайцигара яр хьаяьй пайдане мел дола оакхарий а оалхазараш а дебадара, фауна а флора а дIадоалаш латта тайпаш, материальни культура памятникаш лорадара. 80 эзар гектар дIалоац комплексни заказнико. Саг кIезига дIакхаьча а фаунек флорем геттара йIаьхий йолаши я из моттиг. Укхаза я була, хьагI, сосакх, мосар, лийг, соалор, акха циск, бIарашдуарг, хешт, довха, сарсал, моаш, лаьча, кер, аьрзи.

Къаьстта хозахеташ хIама да заказнике булаш юхакхачар. Iалаьмате доккхий а низ болаш а дола уж хьайбаш цхьан хана вай хьунашка дукха хиннад. Бакъда, ер бIаьшере дIайолалуш уж хIалакдаьд. 1971—75 шерашка дебадар духьа вийцига доаладаьд уж.

Ше морг етта кхы хургдоацаш дIаьхий де Нохч-ГIалгIайчен комплексни заповедника баьцовгIай дуне. «ЦIеча книжка» тIа а яьха, наьха санна чIоагIа лораеш я база, зазг, датта, дукха шодамаш дола дийхк. КIезига яц укхаза реликтови оалаш йола гаьнаш: гIаьн, Iаьржа комар, поп, сура, кхыяраш.

Ботанически даькъе шоашта теркам тIаозаш я духхьал цу районе мара ца нийслу, вешта аьлча, эндемични лоархIаш йола дакх, бодиг, шиш, хIаьта иштта дарбан а кхачан а йола баьцаш: тоалбуц диваж, кIайбаI, IантIаз, Iажаркх, човбуц, шовхалди, кхыяраш.

Хьайбаш, оакхарий, оалхазараш, тайп-тайпара гаьнаш, баьцаш лораяь а ебаяь а ца Iеш, заказник улла район я Эса, Фарта, Iарамхий духдуала моттиг.

Из деррига дIадаьлча а, заказник декхарийла я къаьнарча архитектура памятникаш лорадара тIахьожам лоаттабе а Iалам лорадара чакхдоахача гIулакхашта пропанганде е а. Цу дерригне хьагойт заказника коллектива хьалхашка латтараш мел дукха а бехктоккхаме а декхараш да. Мишта лоархIаю из царех, малагIа новкъостал эш цунна?

ЗАКАЗНИКЕ болх беш ва итт егерь, охотовед, воккхагIвола охотовед—паччахьалкхен заказника кулгалхо. ТIахьожам лоаттабе аттагIа хилийтара заказника территори йиикъай итт участкана. Цхьацца егера тIачIоагIъяьй уж. ХIаьта царех хIаранена де шортта корадоагIа. Браконьерех а кхыболча зуламхоех а заказник лораярал совгIа, оакхарий дебадара тIадерзадаь дуккха биотехнически гIулакхаш чакхдаха деза: Iай доакъар кийчде, тух дилла, кхоаленаш, бIенаш де деза. Уж деррига хIамаш халача лоаман хьалашка де дезаш да. Цул совгIа, егерь декхарийла ва фонологически тохкамаш де а. Цу тайпарча тохкамаша йиш хулийт оакхарашта кхоачам хиллал доакъар дий, уж деб е дебац ха, массехк шера лаьрхIа прогноз оттае.

Долче, тха балха толам дукхагIча даькъе тийша ба егераша шоай декхараш цIена кхоачашдарах, Iаламах дог лаьцаш а из лорадара тIакхуваш а уж хиларах. Шоашта тIелатта боккха бехктоккхам кхета а беш къахьег, масала, егераша Я. Хамхоева, А. Бесаева, А. Хамхоева. Цар участникашка дика лелабу биотехнически болх: оакхарашта мел эшача тух улл, доакъар Iалашду, оакхарий мишта дах а лел а хьеж, бахача наха юкъе кхетама болх бу, Iалам лораде уж Iома а беш.

Цхьабакъда, шоай декхараш иштта кхоачашдац егераша А. Мусиева, И. Илиева. Уж наггахьа мара хилац шоай участкашка, оакхарашта вIалла новкъостал дац. Болх во бахах массехказза бехк баьб царна, хIаьта а дикагIча оагIорахьа хувцалуш хIама дац.

БIарчча хьайийцача, кадрови дош ира латт заказнике. Тхоаш долча тIах аьнна болх бергбола, вай Iалаьмате хозача Iаламах дог лазаргдола къона нах бахкарга догдоахаш да тхо.

Комплексни заказника гIулакхаш доаггIача бесса вIаштIехьдахара новкъарле еш дола бахьанаш кIезига дац. ЛерттIа болх бара мел эшар хIанз а Iалашдаьдац тхона. Тха кхыметтел контора а яц, цудухьа дерриге документаш Грознерча госохотинспекце леладу оаха. Оахоша хьалдаь егерски ши цIалг мара дац заказника территоре тIа, хIаьта хила езар типовой итт кордон. Тхона эш 12 говр, йолаш яр 5 мара яц, автотранспорта-м аз дувца а дувцац, из геттара чIоагIа эшаш яле а. Из деррига ца хилар бахьан долаш боаггIача бесса булац биотехнически болх.

Царех дукхагIдола дешаш хьогге а къоастаде йиш йолаш дар Сунженски а Назрановски а районий исполкомаша тхона новкъостал доре. Деррига дIадаьлча а тоъаш йоаца говраш, оакхарашта тела довкъара отходаш егерашта лоаттае йиш яр цар, цох боагIаш бола мах дIа а эцаш.

Ер заметкаш чакхйоалаш цхьа хIама белгалдаккха безам бар са: шоай гуманни а догцIена а уйлаш дIагойта безам болчар эггара хьалха де дезар да вай йоккха хозне а мах баь варгвоаца ганз а Iалам, оакхарий, оалхазареш, хьунаш, баьцаш лордара оарцагIа бовлар. Из дой — тIехьено доккха баркал аргда вайна. Общественни а паччахьалкхен а организацеша, берригача наха новкъостал де дезаш болх ба Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен комплексни заказника коллективо бер.

Б. АРСАМАКОВ,
воккхагIвола охотовед, заказника кулгалхо.

Боккха безам

ЗIамига волча хана каст-каста водар Макшарип шийна дукхадезаденна ГIалми долча. ГIомарийла когаш а бехке, ахкан бIайхача малхо букъ боагабеш, вIалла соцаш йоацача хин ашарашка ладувгIаш дукха сахьаташ доахар цо. Голаш етташ, ловзаш, чопаш беш додар сатем боаца ГIалми. Ше санна болча кIаьнкашца дахчан гударгех зIамига кемилгаш дора Макшарипа. КIайча бозах гаташ а дийя, хин лоIамах дIахецар цо уж. ТIаккха ше берда йисте гIолла удар хиво кадай даьккха кемилг бIаргкъайла даллалца.

Цхьан дийнахьа дас вордаца Инаркъе вигар из. Наькъа болхаш ГIалми дагадоаллар кIаьнка. Дагабоаххар хи йисте шийца ловзаш хинна новкъостий.

Долакха-Юрта дIакхаьчача аьрдехьа дIайийрзар ворда. Гонахьа хьажкIий кхаш дар. Наькъа тIа ювлаш, говра-ворда тата хезача чехка хьажкIийла дIалечкъар лекъаш.

Кастта йоккха хьу дIайолаелар. Макшарипа вIалла яйнаяцар иштта листа ягIа гаьнаш: лакха попаш, мушаш, дакаш, сома нажаш, гIирингаш, лоха бIаьрингаш. Дукха бIаргагуш доаца оалхазараш декар хьунагIа. Гаьн тIара гаьн тIа кхувсалуш лелар хьун сийна кхокха. Цхьаннахьа ма даггара болх беш яр хенахзIокъеттарг.

Ворда соца а яь, лаьтта Iоваьлар да. Талса чура хьадаьккха сискала олг, теза кIолд, хохий курс, тух дIанийсдир цо лаьтта Iотессача палаз тIа. Дас хIама юача юкъа лакхача гаьн тIа а ваьнна дIа-са хьежар кIаьнк. Форд санна, терка а теркаш, латтар тоаенна хьу. Цу хана денз дIадалац Макшарипа хьалхашкара из сурт.

Хьун институт яьккхача, укхаза болх бе хьавера Арчаков Макшарип. Институто Iомадаьдар цунна гаьнашта малагIа лазараш хул, цIаьхха цIи яьлча фу де деза, керда гаьнаш мишта дIайогIа еза. Ховра Макшарипа хьуно мел пайда лу наха, сага вахар цох тийша долга.

Шийна ховр хьалхадаха гIертацар къона специалист. Лерг дилла ладувгIар цо дийша беце а, дуккхача шерашка хьунца болх беш хьабоагIача наьха къамаьлашка. Цар хьехам бизза хьазцар. «Хьун академикаш» оалар цо царех. ХIанз а сий деш йоах цо Б. Матиева, А. Картоева, Д. Хугоева, М. Котиева цIераш.

Хьун юкъе ваьлча кхетадир Макшарипа духхьал хаьхо хинна ца Iеш, укхаза «лор» хила а везилга. Дукха яр цамогаш йола гаьнаш, цхьацца йолча меттигашка е листа, е нийлха яр хьу. Дарба дехар эзар шераш ший лоIамах лаьттача хьуно. Деша вагIача хана Iомадаь учебникаш, хьу ювцаш дола журналаш, газеташ дIадалацар цун истола тIара. «Вай беш», «Оакхарий дунен тIа» яха телепрограммаш йитацар ца хьожаш. «Хьу Iалама беш я, — йоахар цун дего, — саг Iомавала веза цунна доал де, эзар шера цо беш болча балха новкъостал де».

БIаьсти ший баьццарча духарца, бос лепача зизашца; аьхки оалхазарий иллешца, ховхача баьцаца; гурахьа кхаьчача эстешца, хьун кхорий хьажаца; Iай ший кIайча чоккхешца, оакхарий лерашца духьалъухар Макшарипа хьу. ТIагIертта къахьега волавелар из, хьуно луш бола пайда совбаккхар духьа. Тийша вар Арчаков хьун гектаро оахаш долча лаьттан гектаро лучул кIезигагIа пайда лургбоацилгах.

Хьу нийлха йолча моттигашка бIарий гаьнаш дIайоагIа волавелар из. Кастта бIарий бешамаш хилар царех. Культучрежденешта а школашта а доагаде дахча Iалашдеш йола моттигаш ше белгалъяьхар. Ардакха, цIеношта, хьокхашта мегаргйола цхьа га хоадае мегаргьяц дахчана. Хоадаеш йола га биххеда мара ходдаяйтацар, хьалъягIача гударго керда хьатIайоагIача гаьна новкъарло ергйоацаш. Лазар кхийтта, чIоагIа сетта, муръенна гаьнаш дахчана тедар. ХIара шера 50—60 гектар керда гаьнаш дIайоагIар.

Хьунца балхаш дарал совгIа хьайбашта доакъар Iалашдар, сок йоаккхача завода хьун сом лоаттабар ший декхар лоархIар Макшарипа. Лира къовсам лоаттабора цо хьуна зе деча нахаца. Хьун хьачаш, бIараш, кхораш, эстеш, гIиринганш, хьандарганш, тоачаш даха ухача наха бIарчча гаьнаш теда а тедаш «пайда» бора. IолегIаеча гаьнаша керда хьатIайоагIараш кагйора. Юрташкарча сходашка ухар Арчаков, хьунашта зе дар зулам долгах дIакхетабора цо нах. Школашка дешархошта дувцар Iалам лораде дезалга, хьунца къиза хила йиш йоацилга. Довнзар цо даьр. ХIанз тедац наха шоашта даим пайда тергбола сомий гаьнаш.

Кхачан программа хьакхайкаьча хана денз, цу лоархIамеча гIулакха ше малагIа жоп лургда яхача деша уйла е ваьлар Макшарип. КIезига хетар цунна ше дер. Кхы малагIа кхоачамаш да оарцагIдаха йиш йолаш?

140 хьайба леладу хIанз лесхозе. Царна аьнна кийчдаьд 30 тонн ча, 31 тонн кен, 210 тонн силос, 120 тонн йол. Хьайбашка хьожаш ба шоай болх дукхабезаш бола Д. Хидиров, трактористаш Р. Додов, А. Барханоев.

ХIара шера новраш дIадувача шоай план тIеххоачашъю Л. Картоевас, З. Хугоевас, Р. Дышниевас.

ХIара дийнахьа хIана валац аьнна берригача ший «боахамга» хьожаш чакхвоал Макшарип. Районе баха дукхагIбола нах бовз цунна. Нахаца гIулакх доагIаш хилча болх дикагIа дIабодаш хиларах тийша ва из. Халонех ца кхерар, де дезар юкъагIа ца дитар ший декхар лоархI Макшарипа.

— Парте XXVII съезда толамца накъадахар, чакхйоалаш латтача пятилетка планаш йизза кхоачашъяр, хьу кхы а хозагIа, цIенагIа хургйолаш къахьегар — уж да аз сайнеи сайца болх беш болча нахаи хьалхашка оттаду декхараш, — йоах Арчакова.

Макшарипаца цхьана хьун готтача новкъа гIолла гIаш дIадолх тхо. Дуккхача оалхазарий оазаш я хьахозаш, ша мо шийла кIеж хьаетташ болх беш ба хьун хьаст, нокхара мозий да шоай хьинаре къахьегаш. Дуккхача дийнача хIамай, тайп-тайпарча гаьний, баьций, зизай фусам я хьу. ХIанз санна хоза йолаш, талхаца талхийташ, лазарех лораеш дIакхачийта еза из тIехьенга.

М. КАРТОЕВ.

Шолжа йисте. Г. РУБАНА сурт.

Чкъаьрий лувцарашта хайча бакъахьа да

Социально-кхерамеча гIулакхех цаI — бокъо йоацаш чкъаьрий лувцар. Къаьстта доккха зе ду паччахьалкхенна цхаралашца, Iувттача, лелхийтача хIамацца, хин бухе гIолла текхадеча а хин пхорагIа увттадеча а шоаш хьадеча доккхийча мIарашца чкъаьрий лувцараша. Из дерех браконьераш оал.

Рузкъан духьа фуннагIа а де кийча хул уж. Царца къовсам лоаттабеш общественностаца, милицеца цхьана каст-каста рейдаш ю оаха, къаьстта чкъаьраша Iов тоссача хана — 15 апреле денз 15 июнь хьатIакхаччалца. ХIаьта дукха браконьераш а лувц. Масала, укх шера рейдаш еш Тийрка тIа бокъо йоацача гIирсаца осетр, белуга, севрюга яха а кхыдола а чкъаьрий лувцаш гучабаьлар тхона. Наурски района Николаевская яхача станицера С. В. Погорелов, С. Ш. Вахаев, Калиновская яхача станицера Н. В. Дьяков, С. В. Колпиков, А. И. Фирсов, Надтеречни района Знаменски юртара Х. С. Аюбов, А. М. Акмурзаев, Грозненски района Толстой-Юртара С. Ш. Саидов, кхыбараш.

Массанена а ха деза маьха деза дола чкъаьрий лувцара хишка, Iамашка промыслови тайпа, хIаьта бокъо йоаца кхыбола гIирс оттабаьраш, цар чкъаьра лаьца беце а, зулам даьраш а лоархIаш РСФСР уголовни кодекса 163 статьягIа уголовни бехктокхаме озилга. Лакхе бийца нах суде беннаб.

Дукха ба вай республике общественни хишка зIакашца шоай лоIамагIа чкъаьрий лувцараш. Царех дукхагIчар йизза кхоачашъю зIак хьокхара правилаш. Цхьабакъда, уж телхаераш а нийслу каст-каста, масала, бокъо йоацача ханашка, моттигашка доагIачул дукхагIа зIакаш, царех мIараш доахкаш, оттабаьча боарамал дукхагIа, хIаьта лувца могадеш доаца чкъаьрий лийца, гучабаьлча шоашта правилаш хацар, оалараш кIезига бац. Ца ховш бараш а хила тарлу царна юкъе. ХIаьта а правилаш телхаеш даьча зега хьежжа ахчан гIод тох моллагIчоа а. Иштта моттиг нийслургйоацаш ха деза хишка, Iамашка зIакашца чкъаьрий, лаьрххIа хьаеча боангашца ракаш лувцара правилаш. Царех дувцаргда аз лоацца.

ЗIакашца чкъаьрий лувца бокъо лу: мах боацаш общественни хишкеи Iамашкеи; чарахьийи чкъаьрий лувцарийи общества доалахьа дарашка цу обществана юкъе боагIарашта, цхьоалагIчеи шоллагIчеи группай инвалидашта, Советски Союза, Социалистически Къахьегама Турпалашта, Къахьегама Сийлен кхаь степений орденаш ярашта, 16 шу даланза барашта, кхыча наха—мах а бенна цу обществагара ийцача путевкаех; чарахьийи чкъаьрий лувцарийи общества культурни чкъаьрий боахамаш хьадара чкъаьрий лорадеча органаша хьакъоастадаьча хишкен Iамашкен е мах бенна с мах боацаш цу обществагара ийцача путевкаех, хIаьта Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хиннарашта—мах боацаш а путевкаш йоацаш а.

Чкъаьрий лувца бокъо лу укх тайпарча гIирсаца:

0,8 миллиметрал сомагIа тIирг а йоацаш дерригаш а дIалаьрхIача пхенел дукхагIа мIараш а доацаш даьча зIакашца. Уж шиннел дукхагIа леладе йиш яц. ХIаьта Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа дакъа лоацаш хиннарашта — итт мIара боалаш кхоъ зIак леладе бокъо лу.

Ракаш лувца боангаш, го 60 сантиметрал шерагIа а боацаш, пхиъ лелае бокъо лу, хIаьта Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хиннарашта — 10.

ХIара сага цхьан дийнахьа 5 килограмм чкъаьрий, 50 рак лаца бокъо лу, хIаьта Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хиннарашта — 10 килограмм чкъаьрийи 100 раки. Цунца цхьана, массехк дийнахьа хиннавале а цхьан сага шин денна нормал дукхагIа е чкъаьрий а е ракаш а дIаяхьа могадац.

Шийлоамагла чкъаьрий лувцарашта бокъо лац осетр, белуга, севрюга, стерлядь, белорыбица, Каспийски форда чу лела лосось, шемая яха чкъаьрий лувца. Ца ховш лаьцача царех бола чкъаьра дийна болаш цу сахьате дIахеца беза. Из ца дича царех хIаранех 40-негара 50 сомага кхоачаш гIод тох, хIаьта дукха лийцача уголовни бехктокхаме оз.

Диззача шера чкъаьрий лувца бокъо лац: Гудермесски, Аксайски, Ассиновски сунташта, тIаьшта, шлюзий, чкъаьрий лорадара хьаьча кхыча сооруженей бIаь метр гонахьа; Тийркаx хьадоагIача каналашка; Тийрка чура, цун аьттехьагIа Правобережни юртара, аьрдехьагIа Николаевская станицера Червленски тIий тIа кхаччалца мара; доккхийча мIарай, Iувттача, лелхийтача хIамай, электричества, дохьажа, герза новкъосталца; дерригача хишкареи Iамашкареи чкъаьраша Iов тоссача хана 15 апреле денз 15 июнь хьатIакхаччалца, хIаьта Къаьзана Iам чура 1 октябрь денз — 31 декабрга. Цхьабакъда, цу юкъа чкъаьрий лувцийт Эса чура, из долалучара Мужече кхаччалца йола моттиг ца лаьрхIача, Фортанга — ДаьттагIе, Шера-Аргуна — Хьала-Келай, Аргун-Советское кхаччалца, хIаьта Тийрка чура цун аьттехьагIа Правобережни юртара Червленски тIий тIа кхаччалца Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хиннарашта.

Уж правилаш телхаяьраш, ахчан гIод тохарал совгIа, уголовни бехктокхаме а оз.

Л. МАЦУЕВ.
Запкаспрыбвода управлене чкъаьрий лорадара Терски рыбинспекце районни инспектор.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ГАЗЕТ ДЕШАРАШТА ДIАНОВЗИЙТ ОАХА 1985/1986 ШЕРА ГУИРАН-IАН ЗАМАЛАХЬА АЭРОФЛОТА САМОЛЕТАША ПАССАЖИРАШ ДIА-ЮХА КХУВЛАРА ОТТАЕШ ЙОЛА СЕЗОННИ ЛЬГОТАШ

1985 шера 1 октябре денз 1986 шера 1 мае кхаччалца 50 процент мах тIерабоаккхаш льготаш лу:

а) Дунен хьалхарча, Граждански, Даймехка тIемий инвалидашта, царца нийсбаьча наха, царех цхьоалагIча группа инвалидаш ийца болхарашта;

б) 15—17 шу даьннача кхувш боагIарашта — путевкаегIа санаторешка болхачен цIабоагIачеи хана;

в) Граждански авиаце лакхерчеи юкъерча лаьрххIа йолчеи дешара заведеней аспиранташта, студенташта, кхувш боагIарашта, хIаьта иштта ГА Академе командни штурмански факультеташка деша багIарашта, ГА вузашкарча кийчон отделенешкеи факультеташкеи деша багIарашта (дешара форма мичча бесса яле а);

г) Граждански авиаце болхлоштеи пенсионераштеи — Аэрофлота болхлой хиннарашта.

1985 шера 15 ноябрера 1986 шера 15 апреле кхаччалца 50 процент мах тIерабоаккхаш льготаш лу:

къахьегама инвалидашта, бера хана денз болча инвалидашта (цу даькъе 16 шерал тIех ха яданза долча инвалидий берашта, массадолча хIаманца паччахьалкхено Iалаш а беш къоанойи инвалидийи цIеношка-интернаташка бахача наха).

15 ноябрера 15 апреле кхаччалца 30 процент мах тIерабоаккхаш льготаш лу:

производствана тIера а баьнна дешаш болча наха: вузий студенташта, юкъерча лаьрххIа йолча дешара заведеней дешархошта (курсанташта), СССР оборона Министерства тIема-дешара заведеней, СССР чурча гIулакхий Министерства лакхерчеи юкъерча лаьрххIа йолчеи дешара заведеней курсанташтеи дешаш бараштеи;

12 шерал тIех ха яьннача школьникашта, профтехобразоване училищайи школайи дешархошта;

хаьда ха йолаш эскаре гIулакх деш бараштa;

туризманеи экскурсештеи йолча ВЦСПС Центральни совето телача ерригсоюзни туристически маршрутий путевкаегIа е «Спутник» яхача СССР Дунен халкъашта юкъерча кагирхой туризма Бюрос телача путевкаегIа цхьац-цхьацца волаш болхача туристашта;

цхьана болхача хана (фегарча наькъашка сов дукха нах боацаш хуле 15 а кхы дукхагIа а саг).

Льготни тарифаш лу паратурбинни двигателаш йолча самолеташца бугача хана (ЯК-40, Л-410 яхача самолеташкара дIаиккхача).

Ха дезаш хIама долаш вар фегарча наькъий агентстве вола: Полежаева ул., 9/32, телефон 2-75-46.

Льготни билеташца наькъа даха хьех оаха шо.

Хьамсара эцархой!

Центральни рынкерча № 57 йолча «Ядохимикаты» яхача тика чу я шуга йохка ена дукха тайп-тайпара ядохимикаташи удобренеши. Тика тIа доагIе эца йиш хургья шун:

ЯДОХИМИКАТАШ:

хлорцит — колорадски чоапилгашта етта.

Медикс — грибкови лазарашта етта.

Трифос — нIовцискашта, плодожоркана етта.

УДОБРЕНЕШ:

торф-тмау, железни купорос, медни купорос, хомецин.

Иштта кхыйола ядохимикаташ а удобренеш а я шортта йохкаш.

«Промтовары» яха объединени.

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Бераштa — оанхарех».
9.05 — Документальни телефильмаш.
9.45 — «Йиний гIала». Мультфильм.
10.05 — «Моцарт». Художественни телефильм. 4-гIа сери.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Китай мехка къаман цIейга — республика хьакхелача Денга. Китайски Халкъа Республиках долча документальни фильма премьера.
15.30 — Бералгара хьавоагIа. Н. Носов.
16.10 — «Кердадараш».
16.15 — Хьа ленински библиотека. В. И. Ленина «Материализми эмпириокритицизм». 1-гIа передача.
16.55 — Украински телевидение радио бандуристкай триос дIалохха ашараш.
17.10 — Спортивни гимнастиках йола СССР кубоки чемпионат.
18.00 — «Маькх — вайна массанешта а». Документальни телефильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
19.05 — «Хьазилгилг». Мультфильм.
19.15 — «Кердадараш».
19.20 — «Хуаншань яхача лоам тIара йоI». Художественни фильм (КНР).
21.00 — «Ха».
21.35 — Художественни телефильм: «Моцарт». 5-гIа сери.
23.00 — «Тахан дунен тIа».
23.15 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Полтава сийлахьа цIи». Телефильм.
8.35, 9.35 — Физика. 10-гIа класс.
9.05 — 13.00 — Французски мотт. Хьеха 1-гIа шу.
10.05 — ПТУ дешархошта. «Эстетически кхетам балар. Саги Iалами.
10.35, 11.40 — Музыка. 5-гIа класс. Бетховена 5-гIа симфони.
11.05 — «Шахматни школа».
12.10 — Природоведени. 2-гIа класс.
12.30 — «...Юхакхайкаргда». СССР халкъа хьехархочох Ю. Н. Черненкох дола документальни фильм.
13.30 — Истори. 7-гIа класс.
14.00 — Драматургни театри. А. М. Горький. «Мещанаш».
14.50 — Биатлонах йола ерригсоюзни яхьаш. Минскера передача.
16.50 — Катаева «юморескаш». Фильм-концерт.
17.30 — «Малар меларца — къовсам! «Похмелье». Документальни фильм.
17.40 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
17.55 — Киножурнал.
18.05 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.25 — «Нохч-ГIалгIайчен киноэкран».
18.45 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Крылья Советов» — ЦСКА. 2-гIеи 3-гIеи периодаш. Перерыв йолча хана (19.20) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «...Ялхайтта шу даьннен бокхкагIен».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Москвичка». Телевизионни клуб.
22.55 — «Кердадараш».

2 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Миска Лиза». Мультфильм.
8.55 — «Путешественникий клуб».
9.55 — «Моцарт». Художественни телефильм. 5-гIа сери.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Документальни фильмаш.
15.40 — А. С. Грибоедов. «Хьанъалах хинна бала».
16.25 — «Кердадараш».
16.30 — «Цхьана — барттайна дезал». Банура передача.
16.50 — «Фу де мог директора». Документальни телефильм.
17.40 — «...Ялхайтта шу даьннен бокхкагIен».
18.25 — «Раиса Стручкова». Документальни фильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Футбол. Кубок якъахачар кубок. 1/16 финал. «Динамо» (Киев) — «Утрехт» (Голланди). Перерыв йолча хана — «Могаш хила безам бале». Академикаца Н. М. Амосовца ду нъамаьлаш. 1-гIа передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — Футбол. Европейски кубкаш. Перерыв йолча хана— «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Къонахчалла урокаш». Документальни телефильмаш.
8.35, 9.35 — Информатикаи вычислителни техникаи довхаш. Iилма санна лаьрхIа информатикеи цун декхараши.
9.05, 13.10 — Немций мотт. Хьеха 1-гIа шу.
10.05 — «Природоведене» передачай почта.
10.35, 11.40 — Н. В. Гоголь. «Тарас Бульба». 6-гIа класс.
11.05 — «Дезали школеи». Тележурнал.
12.10 — «Экологически уйла е ха я». Iилма-довзийтара фильм.
12.30 — Н. Асеева поэзи.
13.40 — Эстетически кхетам балар. Саги Iилмен.
14.10 — Музыка. Б. Асафьев.
15.10 — «Кердадараш».
18.40 — «Кхо тамашийна бос».
18.50 — «Кхераме ловзараш». Документальни фильм.
19.00 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.20 — Киножурнал.
19.30 — «Паччахьалкхен къахьегама резервай 45 шу да».
19.40 — В. Шукшин. «Iуйранна сомабаьлар уж». М. Ю. Лермонтова цIерагIча республикански драматически театра спектакль.
21.00 — «Ха».
21.35 — «ТIехьа оарц долаш вадар». Художественни фильм.
23.00 — «Кердадараш».

РАДИО

1 ОКТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» яхача республикански газетий обзор.
8.23 — «Сердало» яхача республикански газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Долгов Юре иллеш (гIалгIай меттала).
9.15 — «Инициатива, творчество, кердадар лахар» (нохчий меттала).
9.30 — «Вай ханара къона саг» (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — Парторганизацешкара отчеташи хоржамаши (эрсий меттала).
16.16 — Съезда хьалхарча яхье хьалхалаттараштa дола концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 12—17, Грозне 15—17 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 6—11, дийнахьа 9—14 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: ред актора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленности транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка.

СФ05270. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4322.